

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lapsen ja lapsiperheiden osallisuuden ja hyvinvoinnin tukeminen liikunnan avulla kolmannella sektorilla

Pamela Kangaspunta

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Lapsen ja lapsiperheiden osallisuuden ja
hyvinvoinnin tukeminen liikunnan avulla
kolmannella sektorilla**

Pamela Kangaspunta
Sosiaalialan käytäntöjen asia-
kaslähtöinen kehittäminen
Opinnäytetyö
Huhtikuu 2019 2019

Pamela KangaspuntaPamela Kangaspunta

Lapsen ja lapsiperheiden osallisuuden ja hyvinvoinnin tukeminen liikunnan avulla kolmannella sektorilla

Vuosi 20192019

Sivumäärä 59

Opinnäytteen tavoitteena oli kehittää IF Kungenin (Internationella Färdigheter Kungen rf) toiminnassa mukana oleville lapsille suunnattuja liikuntapalveluja ja sitä kautta tukea eri sosioekonomisen taustan omaavia lapsia sekä heidän perheitään kolmannella sektorilla. IF Kungen tekee lapsi- ja nuorisotyötä liikuntaa työkaluna käyttäen.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin, miten 5-10-vuotiaiden lasten vanhemmat kokivat lapsensa matalan kynnyksen liikuntaharrastuksen tukevan lapsen ja perheen osallisuutta, hyvinvointia. Heiltä kysyttiin myös, miten toimintaa tulisi kehittää heidän näkökulmastaan. Lasten osalta tarkasteltiin, miten he kokivat fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja materiaalsen hyvinvoinnin harrastustoiminnassa. Heiltä kysyttiin myös, mikä harrastamisesta on mielekästä. Ohjaajien osalta tarkasteltiin, miten he näkevät harrastustoiminnan neljän eri ulottuvuuden kautta. Heiltä kysyttiin lisäksi, miten he kokevat voivansa kehittää toimintaa tukemaan lapsiperheitä.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen tavoitteena oli avata lukijalle työssä käytettyjen käsitteiden avulla yhteiskunnassa tapahtuvien muutoksien ja eri sektoreilla tapahtuvien asioiden välisiä suhteita. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena. Työssä on yksilöhaastateltu neljää ohjaajaa ja neljää vanhempaa/huoltajaa. Lapset on haastateltu kolmessa kahden lapsen ryhmässä. Aineistot on analysoitu teoriaohjaavalla analyysillä.

Tutkimustulokset osoittivat, että vanhemmat kokivat rahan, ajankäytön ja monilapsisuuden olevan este monipuoliselle harrastamiselle. Harrastuksen koettiin olevan pääosin sosiaalisesti ja psyykkisesti hyödyllinen lapselle ja perheelle. Lapset saavat harrastuksen kautta itseluottamusta ja sosiaalisia taitoja. Vanhemmat saavat myös olla osa ryhmää ja keskittyä harrastuksessa lapsen kanssa olemiseen. Heidän näkökulmastaan harrastustoimintaa tulisi yhdistää myös koulu ja päiväkotipäivien yhteyteen. Vanhemmat/huoltajat toivoivat liikuntaharrastuksen olevan leikinomaista. Lapset kokivat, että liikuntaharrastuksesta tulee hyvä olo ja kaikki ovat kavereita keskenään. Monilapsisten perheiden lapset osasivat kertoa ajan puutteen olevan esteenä mieleiselle harrastukselle. Ohjaajien tulokset osoittivat, että verkostoitumista tarvitaan eri sektoreiden toimijoiden kesken ja monikulttuurisuustyötä tulee kehittää IF Kungenin toiminta-alueella. Ohjaajat näkivät, että hyvinvoinnin ulottuvuuksissa kaikki osa-alueet olivat yhtä tärkeitä. Heidän näkökulmastaan liikunnan avulla voidaan vaikuttaa kaikkiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ja materiaalisia esteitä voidaan poistaa verkostoyhteistyöllä.

Opinnäytteestä syntyneen tiedon pohjalta lähdetään kehittämään monikulttuurisuustyötä ja luomaan materiaalia toiminnan tueksi, koska sille on tutkimuksen myötä ilmennyt selkeä tarve. Yhteistyökumppanit ovat myös selkiytyneet opinnäytetyön tekemisen kautta. Saatua tietoa on mahdollista hyödyntää verkostoyhteistyössä ja uusien toimintamallien sekä harrastuksen sisällön suunnittelussa.

Asiasanat: Lapset, liikunta, osallisuus, sosioekonominen tausta, kehittäminen

Pamela Kangaspunta Pamela Kangaspunta

Child and families with children participant and well-being supporting by using sports in third sector

Year 2019 2019

Pages 59

The aim of my thesis is to improve the sports services of IF Kungen (Internationella Fär-digheter Kungen rf) which are aimed at children and their families who are from different socioeconomic backgrounds. IF Kungen does child and youth work using sports as a working tool. In my thesis, I examine how the parents and caretakers of 5 to 10-year-old children see that the hobby supports their involvement in low-threshold sports services and their well-being, and how the activities should be developed. From the children's point of view, the aim was to find out how they see physical, social, mental and material wellbeing and what is nice in the sports hobby. On the instructor's part, the thesis aims to find out what the instructors think about the sports hobby from four different wellbeing dimensions and how they feel they can develop the activities to support a family with children and the children's perspective. The thesis also aims to find out co-operation partners for IF Kungen in networks.

In the theoretical framework of this thesis, I have explained the different actors and society changes and the ratio between them. The research has been done using qualitative research method. Four instructors and four parents have been individually interviewed. Six children have been interviewed in three groups, and each group had two children. The research data have been analyzed by using a theory-based analysis.

The research shows that parents considered lack of money, time and multiple children as an obstacle to children having several hobbies. Parents feel that social and mental benefits are the most useful things that the hobby gives for the child. Children get more self-belief and social skills in groups. Parents can also be part of a social group and have one-on-one time with their child. Parents feel that hobbies could also be part of daycare and schooldays and that the hobby should be also playful. The data from the instructors showed that there is need for multicultural working models and co-operation is needed widely within the operating area. The instructors think that all the scopes of wellbeing are important and by using sports, you can affect all scopes and remove material barrier with network co-operation. Children feel that a hobby gives them a good feeling and everyone is a friend in the group. Children from families with several children could tell that lack of time is a barrier for having a pleasing hobby.

Based on this information multicultural work and material working tools such as picture cards that can be used in instructor work will be developed. Furthermore, network co-operators have been found during this thesis and it gives beneficial opportunities. Research showings give the opportunity to benefit from data in network co-operation and find out new ways of working and planning hobby content.

Keywords: Children, sports, participation, socioeconomic background, development

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tutkimusympäristö	8
2.1	Alueellinen eriytyminen	9
2.2	Kolmas sektori, hyvinvointi ja sosiaalityö	11
2.3	Urheilu- ja harrastuspiirit sosiaalityötä tukemassa	12
2.4	Palvelujen tuottaminen asiakkaille	13
3	Hyvinvointi	14
4	Osallisuus	16
4.1	Asiakkaan osallisuus ja osallisuuden asteet	17
4.2	Liikunta ja osallisuus	19
5	Tutkimuksen kulku	19
5.1	Tutkimuskysymykset	20
5.2	Menetelmän valinta ja soveltuvuus	21
5.3	Aineistonkeruu	22
5.4	Aineiston analyysi ja tutkimuksen eettisyys	24
6	Vanhempien/hoitajien tulokset	26
6.1	Fyysisen hyvinvoinnin tulokset	26
6.2	Psyykkisen hyvinvoinnin tulokset	26
6.3	Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset	27
6.4	Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset	27
6.5	Vanhempien ehdotuksia toiminnan kehittämiseen	28
7	Lasten tulokset	30
7.1	Fyysisen hyvinvoinnin tulokset	30
7.2	Psyykkisen hyvinvoinnin tulokset	31
7.3	Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset	31
7.4	Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset	31
7.5	Toiminnan sisällön kehittäminen lasten näkökulmasta	32
8	Ohjaajien tulokset	33
8.1	Fyysisen hyvinvoinnin tulokset	33
8.2	Psyykkisen hyvinvoinnin tulokset	33
8.3	Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset	34
8.4	Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset	35
8.5	Toiminnan kehittäminen ohjaajan näkökulmasta ja perheiden osallisuuden tukeminen verkostoissa	36
9	Johtopäätökset	40
10	Pohdinta	44

Lähteet	49
Liitteet.....	55
Liite 1. Haastattelukysymykset	55
Liite 2. Teoriaohjaava analyysi	58

1 Johdanto

Tämän opinnäytteen taustalla on kiinnostukseni tutkia ja kehittää matalan kynnyksen toiminnassa oleville lapsille sekä heidän perheilleen suunnattuja palveluja kolmannella sektorilla ja sitä kautta tukea lapsia sekä heidän perheitään. Olen toiminut sosiaali-, terveys-, kasvatusta- ja liikunta-alalla eri pituisissa ajanjaksoissa, erilaisissa työtehtävissä noin 20 vuotta sekä yrittäjänä. Havaintojeni mukaan yhteiskuntamme haasteita tulevaisuudessa tulee olemaan sosiaali- ja terveyspalveluiden uudelleen organisointi. Kolmannella sektorilla on oma tehtävänsä ja paikkansa tulevaisuuden palveluja kehitettäessä.

Liikuntaharrastukseen liittyy liikunnan harrastamisen lisäksi sosiaalinen kanssakäyminen. Liikunnallisen elämäntavan lisäksi siihen liittyy myös sosiaaliset suhteet ja niihin vaikuttaminen, sosiaalinen pääoma, yhteisöllisyys ja osallisuus, jotka eivät saa niinkään huomiota. Harrastuksissa tutustutaan ihmisiin, ja ollaan aktiivisesti vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Yhtenä keinona lisätä osallisuutta on tarjota kaikille liikunta mahdollisuus. Liikunta antaa mahdollisuuden integroitua yhteiskunnan palveluihin ja tarjoaa osallisuuden kokemuksia. (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012, 25.)

Tutkimus kohdistuu IF Kungenin (Internationella Färdigheter Kungen rf) matalan kynnyksen liikuntatoiminnassa mukana oleviin lapsiin ja heidän perheisiinsä sekä toiminnan ohjaajiin. Tutkimuksen matalan kynnyksen liikuntatoiminta tarkoittaa toimintaa, jossa voi harrastaa sosioekonomisesta taustasta tai taitotasosta riippumatta. Opinnäytetyön tavoitteena on saada lasten ja heidän perheidensä ääni kuuluviin, tuoda näkyväksi, millaisia ajatuksia ja kokemuksia heillä on harrastamisesta. Työssä halutaan selvittää, millaisia merkityksiä harrastamisella on hyvinvoinnin eri osa-alueisiin, jotta toimintaa voidaan kehittää. Tutkimuksen tehtävänä on kehittää IF Kungenin toimintaa asiakaslähtöisesti. Työssä tutkitaan, miten perheiden osallisuutta voidaan kehittää verkostoissa, jotta lasten ja perheiden osallisuutta sekä hyvinvointia voidaan tukea. Työn tarkoituksena on myös lisätä ja poistaa mahdollisia osallisuuden esteitä. Oma roolini toiminnassa on ollut toiminnan aloitusvaiheessa vuonna 2017 lasten liikunnanohjaus, sen jälkeen olen tehnyt satunnaisesti ohjausta.

IF Kungenin ohjaajien tutkimusosio tähtää kehittämistoimintaan asiakas- sekä verkostotyössä. Tutkimustulosten avulla on tarkoitus saada tietoa, jonka avulla asiakaslähtöisiä palveluita liikunnan ohjaamisessa voidaan kehittää ja lisätä lasten ja perheiden osallisuuttaan. Näiden lähtökohtien pohjalta lähden etsimään tietoa, jota voidaan hyödyntää tulevaisuudessa IF Kungenin ohjaustoiminnan suunnittelussa ja jonka avulla kehitetään toimintatapaa eri sidosryhmien väliseen yhteistyöhön. Teoreettisen viitekehyksen tavoitteena on avata lukijalle eri toimijoiden ja yhteiskunnassa tapahtuvien muutoksien välisiä suhteita.

2 Tutkimusympäristö

Kehittämistarpeet omassa työssäni nousevat usein esiin ihmisten puheista ja siitä, että on valmis kuuntelemaan ”herkällä korvalla” ja toimimaan asiakkaiden tarpeista lähtien. IF Kungen on Itä-Vantaalla toimiva yhdistys, joka on perustettu keväällä 2017. Monilaji- liikuntaryhmät ovat kaikille avointa ja kustannustasoltaan matalankynnyksen toimintaa. IF Kungenin keväällä 2017 käynnistämä toiminta Hakunilan suuralueella on syksyn aikana ollut hyvässä kasvussa. Yhdistys haluaa toiminnallaan tehdä kaikille lapsille harrastukseen osallistumisen mahdolliseksi, tukea alueellista monikulttuurisuutta, tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Lapsi- ja nuorisotyön työkaluna käytetään ensisijaisesti liikuntaa. Toiminnan toteuttamisen alueella on omat erityispiirteensä kulttuurillisen ja rakenteellisen haasteen vuoksi, joka on tullut esille ohjaustyötä lasten ja perheiden kanssa tehdessä. Kerhoihin ja ohjattuun toimintaa osallistuvien henkilöiden raja lähenee jo 150 osallistujaa.

IF Kungenin kaikki ohjaajat ovat sosiaali-, terveys-, kasvatus- tai liikunta-alalle koulutettuja henkilöitä ja heillä on eri lajien ohjaaja osaamista yleensä noin 20 lajista sekä työkokemusta 4-22 vuotta, henkilöstä riippuen. Ohjaajien ja toimihenkilöiden useamman ammattikunnan edustus ja työkokemus mahdollistaa laaja-alaisen dialogin, jossa aihetta voidaan lähestyä eri näkökulmista.

Toiminnan tarkoitus on antaa lapsille mahdollisuus kokeilla eri liikuntalajeja. Tarkoituksena ei ole sitouttaa lapsia ja lapsiperheitä yhden lajin pariin, vaan auttaa löytämään mielekäs vapaa-ajan harrastus. Kungenin ohjaajat auttavat lapsiperheitä tarvittaessa löytämään eri lajeja edustavat seurat perheiden tarvitessa apua lajiverkostoissa.

Yhteistyötä on käynnistetty syksyn 2017 aikana Itä-Hakkilan Mannerheimin lastensuojeluliiton, Vantaan kaupungin liikuntapalveluiden, SOS lapsikylän, FIMU ry:n ja Tikkurilan Palloseuran kanssa. Toiminnasta tiedottaminen alueen asukkaille tapahtuu Facebookin ja IF Kungenin omien internet- sivujen kautta. Tulevaa toimintaa pyritään myös kehittämään alueella toimivien muiden tahojen kanssa.

IF Kungen on aloittanut yhteistyön Punainen Kortti Rasismille hankkeen kanssa. Hanke on Suomen monikulttuurisen liikuntaliiton (FIMU ry) alulle laittama ja koordinoima hanke, jota toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Jalkapallon Pelaajayhdistyksen kanssa.

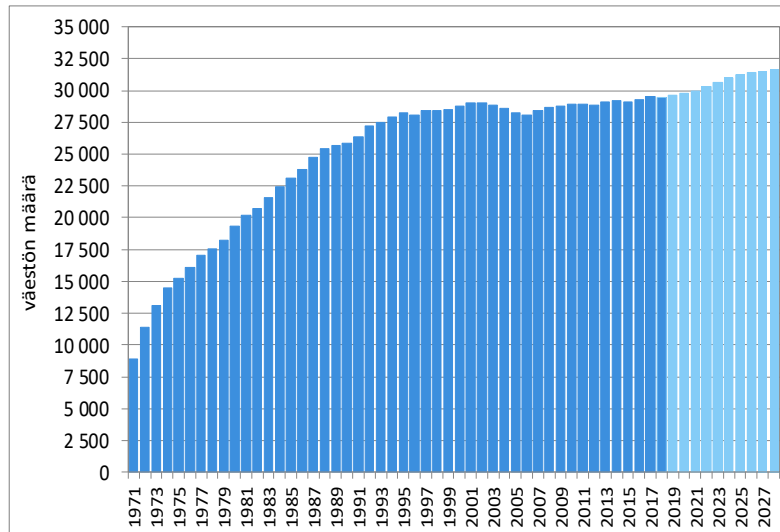
2.1 Alueellinen eriytyminen

Kungenin toiminta-alueena on Hakunila. Alueella on omat alueelliset haasteet, jotka ovat nousseet esiin toiminnan käynnistyttyä keväällä 2017. Kaupunkiseutujen alueelliset erot ja sosioekonominen sekä etninen eriytyminen ovat osa kaupungistumista. Suomeen on läpi historiamme tullut pakolaisia erilaisina ajanjaksoina vaihtelevia määriä aina 1920-luvulta tähän päivään. Maahanmuuttopolitiikan parissa käyty keskustelu on käynyt todella kuumana viime aikoina. Tosi asia on se, että elämme jo paikoittain eri kaupungeissa hyvinkin monikulttuurisissa ympäristöissä ja monikulttuurisuudesta on tullut pysyvää. Monikulttuurisuus asettaa sosiaalialalle myös uudenlaisten työtapojen kehittämisen haasteita.

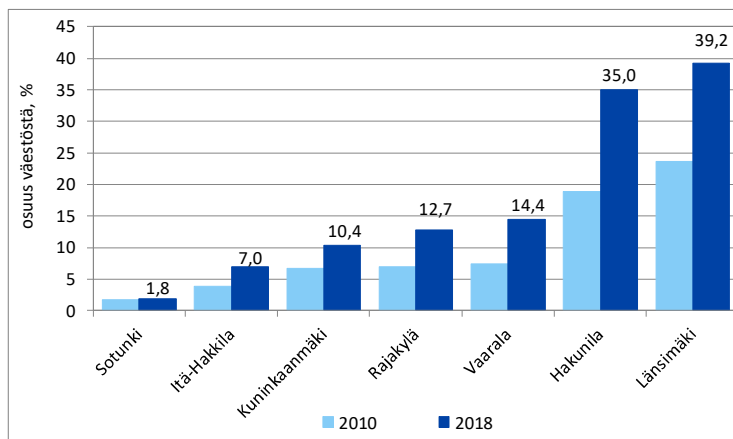
Erilaistuva pääkaupunki seutu (2014) tutkimuksessa käy ilmi, että Vantaa erottuu matalammalla ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudella verrattuna suuriin lähikuntiin. Vantaa profiloituu matalan koulutuksen kuntana, yksikään kaupunginosa ei kuulu koulutustasoltaan korkeimmin koulutettujen alueeseen. Pääkaupunkiseudun lapsista 2012 vuoden alussa 13 % lapsista puhuu äidinkielenään muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vantaalla vierasta kieltä puhuvana korkeimman kymmenyksen alueisiin kuuluvat neljä aluetta ja niiden vieraskielisten asukkaiden kasvu on ollut nopeaa 2002-2012 välillä. Näitä alueita ovat Länsimäki, Hakunila, Mikkola ja Havukoski.

Koko Vantaalla on arvioitu olevan tulevana vuosina jatkuvasti kasvava väestöennuste, tämä asettaa koko kaupungille uusia haasteita. Tarvitaan myös moniammatillista osaamista ja joustavaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, jotta ihmisten hyvinvointi voidaan taata eri sektoreilla. Tälläkin hetkellä yllä mainituilla neljällä Vantaan alueella on paljon maahanmuuttajaperheitä ja vieraskielistä väestöä, joiden integroiminen yhteiskuntaamme olisi ensiarvoisen tärkeää. Lasten osalta osallisuuden lisääminen jo varhaislapsuudessa olisi suotavaa, jotta se tukisi läpi elämän vaikuttavaa osallisuutta ja mahdollisuutta olla osana yhteisöä.

Hakunilan suuralueelle on kaavailtu lisää asukasväestön kasvua (kuvio 1.) , joka luo alueelle lisää painetta uusien palvelujen muodostumiseen koko infrastruktuuri sekä kulttuurilliset tekijät huomioiden. Tässä kehityssuunnassa on huomioitava myös vieraskielisyys (kuvio 2.) ja sen luomat haasteet.

Kuvio 1. Hakunilan suuralueen väestö 1971-2018 ja ennuste vuoteen 2028. (Tilastokeskus ja Vantaan kaupunki 2019.)

Kuvio 2. Vieraskielisen väestön osuus Hakunilan suuralueen kaupunginosissa 2010 ja 2018. (Tilastokeskus ja Vantaan kaupunki 2019.)

2.2 Kolmas sektori, hyvinvointi ja sosiaalityö

Kungen toimii kolmannella sektorilla ja pyrkii toimimaan eri sektoreiden rajapinnoissa, tehden yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa. Toiminnan työkaluna on liikunta ja toiminnalla pyritään vaikuttamaan lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin sekä osallisuuden lisäämiseen. Toiminnalla on yhteiskunnallisia hyötyjä, kun tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen ja matalan kynnyksen palvelujen tarjoaminen. Liikunta sosiaalityön välineenä on yksi keino vaikuttaa paikallisesti ihmisten hyvinvointiin.

Sosiaalityö on sosiaalipolitiikan sektori, joka voi tulevaisuudessa olla osa rakenteita, jotka tukevat asiakkaiden ja yhteisöjen elinoloja sekä palveluita (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 80). Sosiaalityö kiinnittyy humanististen tieteen teorioiden ja yhteiskuntatieteiden teorioihin kautta paikallisyhdistysten ja alkuperäiskansojen tietoon. Työskentely tapahtuu ihmisen ja rakenteiden parissa, toiminta pyrkii lisäämään hyvinvointia sekä ratkomaan ongelmia ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa. Kolmannen sektori toimijoita sosiaali- ja terveystalalla on mm. SPR (Suomen punainen risti) ja Väestöliitto. Näiden lisäksi kolmas sektori toimii maahanmuuttajien, vammaisten sekä monien pienempien yhdistysten kautta. Kolmas sektori tukee ja toimii marginaaliryhmien elämänhallinnan kasvattajana edellytyksenä, että ihmiset ovat itse aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa. (Jäppinen, Metteri, Ranta-Tykkö & Rauhala 2016, 126.)

Sektoriiin kuuluu ensimmäinen sektori eli yksityinen ja toinen sektori eli aktiivisten kansalaisten muodostamat yhdistykset, osuuskunnat, säätiöt ja kansanliikkeet, jotka eivät tavoittele taloudellista voittoa (Raninen, Raninen, Toni & Torneaus 2008, 37). Kolmas sektori voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään, uusiin palveluntarjoajiin ja ammatillisiin palveluntarjoajiin. Yleisempi on uudempi palveluntarjoaja, joka ei edusta mitään intressiryhmää ja toinen, joka toimii ammatillisemmin, kuten sosiaaliset yritykset, jotka tavoittelevat liikevoittoa. (Huotari, Pyykkönen & Pättiniemi 2008, 7-9.) Kungen ei pyri tavoittelemaan liikevoittoa.

Sektorilla toimii myös kansanterveysjärjestöjä, jotka pyrkivät toimimaan terveyden edistäjinä, palvelujen tuottajina, kehittäjinä ja tiedonvälittäjinä. Tiedonvälityksessä on keskeisessä roolissa järjestöt eri sektoreiden, tutkijoiden, kansalaisten ja yhteiskunnallisten yhteistyöverkostojen välillä. (Terveys 2015, 29.)

2.3 Urheilu- ja harrastuspiirit sosiaalityötä tukemassa

Urheiluseurat ovat olleet vahva osa kolmatta sektoria jo hyvin pitkään lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä. Sektorille on syntynyt uusia innovatiivisia työtapoja eri sektoreiden välille. Suomessa esimerkiksi IceHearts ry tekee liikunnan keinoin pojille ja tytöille suunnattu varhaisen puuttumisen innovatiivista toimintamallia, tuen tarpeessa olevien lasten, nuorten ja perheiden hyväksi. IceHeartsin toimintamalli on Suomessa palkittu THL:n (Terveystieteiden tutkimuskeskus) TERVE-SOS - kilpailussa ja malli on herättänyt kiinnostusta myös kansainvälisesti.

Kungen pyrkii matalan kynnyksen toiminnalla ja osin maksuttomalla toiminnalla mahdollistamaan harrastamista niille lapsille, joilla siihen ei ole taloudellisista syistä ole mahdollisuutta. Esimerkkejä vähävaraisten lapsiperheiden ja lasten tukemisesta harrastustoiminnassa ovat NMKY:n (Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys) Hanno Möttölä -rahasto ja HJK ry:n (Helsingin Jalkapalloklubi) Aulis Rytönen -rahasto. harrastamista. Kaikkien näiden toimijoiden tarkoitus on tukea vähävaraisten lasten liikunnan harrastamista. Vastaavia kolmannen sektorin toimijoita on Suomessa monia.

Euroopan sosiaalirahasto jakaa avustuksia hankkeisiin, joilla urheiluseurat toteuttavat Opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeita, joissa sosiaalityöllä on iso rooli esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamistyössä. Urheiluseurat olivat yksi toimija tahoista, jotka osallistuivat vapaaehtoisesti ja/tai ministeriön avustuksella Syyrian sodan synnyttämien pakolaisvirtojen kotouttamistyöhön.

Kolmannen sektorin toimintaan osallistuminen luo uusia kontakteja, laajentaa ihmisten verkostoja yhteiskunnassa esim. järjestötoiminnassa, asuintalotoiminnassa sekä liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa (Joronen 2005, 149). Itkosen (1996, 215) mukaan urheiluseuratoiminnan voi jakaa 4 eri aikakauteen: 1850-1930- luku oli järjestökulttuurinkausi, 1930-1960- luku oli harrastuksellisen kilpailullinen kausi, 1960-1980- luku kilpailullis-valmennuksellinen ja 1980-luvulta lähtien eriytyneen toiminnan kausi. Kolmannen sektorin toimijoilla näyttääkin olevan vaihtelevia rooleja erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa riippuen aikakaudesta ja ympäröivän kulttuurin haasteista, joihin myös liikunnan avulla pyritään vastaamaan ja vaikuttamaan. Kungen omalla panoksellaan toteuttavaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Se järjestää matalan kynnyksen toimintaa erilaisille ryhmille ja näin edes auttavat syrjäytymisen ehkäisyä ja sosiaalisia ongelmia.

2.4 Palvelujen tuottaminen asiakkaille

Kolmas sektori tuottaa palveluita asiakkaille ja pyrkii luomaan käytänteitä, järjestelmiä ja palveluita. Kolmannella sektorilla myös asiakkaiden tarpeita otetaan huomioon toimintaa ja palveluita kehitettäessä, jotka tukevat heidän arkeaan.

Asiakkaiden rooli on kirjattu uuteen palvelulainsäädäntöön. Kehittämisen ja palvelupoliittisen palvelutoiminnan tavoitteena on asiakkaiden ja kansalaisten kokemusten mukaan ottaminen kehittämiseen. (Pohjola & Kairala & Lyly & Niskala 2017, 9.) Suomessa universaalien palveluiden saaminen koetaan kohtalaisen hyväksi, mutta toimeentulon ja lastensuojelun saaminen vaikeammaksi. Suurin osa perheistä voi hyvin, mutta ne perheet, joilla on voimavaroja kuormittavia tekijöitä ja alhaisempi sosiaalinen asema kokevat palvelujen saamisen vaikeammaksi. (Reivinen & ym 2013, 125.)

Kaste -hankkeessa (2013) asiakkaat otettiin mukaan tiedon tuottamiseen, palvelujen kehittämiseen ja toiminnan arviointiin. Hankkeessa todettiin, että hyvin toimivat palvelut lisäävät hyvinvointia, kun taas huonosti toimivat palvelut haittaavat lapsen tai nuoren kehitystä ja siten lisäävät pahoinvointia. Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden hyvä tai huono vaikutus jatkuu pisimmälle, ne kerryttävät hyvinvointia tai pahoinvointia eniten. Heihin kohdistuvat palvelut tulisikin suunnitella ja johtaa huolellisesti. (Pohjola & ym 2017, 92.) Juhlapuheissa asiakkaan toimijarooli näyttää edistyvän nopeasti, mutta todellisuudessa prosessi on hidas. Uusien toimintojen arvioinnissa tulisi ottaa asiakkaat mukaan ja kansalaisten palvelukokemuksia tulisi analysoida. (Pohjola, Kairala, Lyly & Niskala 2017, 8 - 9.) Palvelujärjestelmä on hajanainen ja palvelujen antajien keskinäinen yhteistyö puutteellista, joka puolestaan voi heikentää niitä tarvitsevien pääsyä palveluihin ja edes auttaa palvelujen piiristä putoamista esimerkiksi perheen elämänmuutosten yhteydessä (STM 2012). Kunnissa tulisi olla selkeämpi rooli rakenteissa ja käytännöissä, jotka tukevat yhteisiä tavoitteita ja vastuita sovittaessa palveluista ja käytäntöjen yhtenäistämistä (Lammi- Taskula & Karvonen 2014, 225). Työntekijöiden toimiva yhteistyö edistää myös mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon palveluissa, toimenpiteissä ja edistää vanhempien osallisuutta. Ehkäisevän työn tarkoituksena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä vanhempien voimavarojen ja osallisuuden vahvistaminen. (Reivinen & ym, 2013, 127.) Lastensuojelun asiakkaaksi saatetaan subjektiivisesta näkemyksestä ja kokemuksesta joutua, kun taas puolestaan jonkin toisen sosiaali- ja terveystalouden pariin saatetaan kokea pääsevänsä. Kokemuksesta käsin olen havainnut eri toimintasektoreilla asiakkaiden suhtautuvan palveluun, työntekijöihin ja viranomaisiin hyvinkin eri tavoin. Harrastuspiireissä avun vastaanottaminen on välittömämmän ja rennomman ilmapiirin vuoksi helpompaa ottaa vastaan kuin lastensuojelussa, jos asiakasperhe on saattanut kokea tullessaan lastensuojelun asiakkaaksi vastoin tahtoaan. Työntekijöillä tulee myös itsellään olla valmiudet ja riittävät taidot yhteistyöhön lapsen ja perheen kanssa, kuunnella heitä ja ottaa heidän

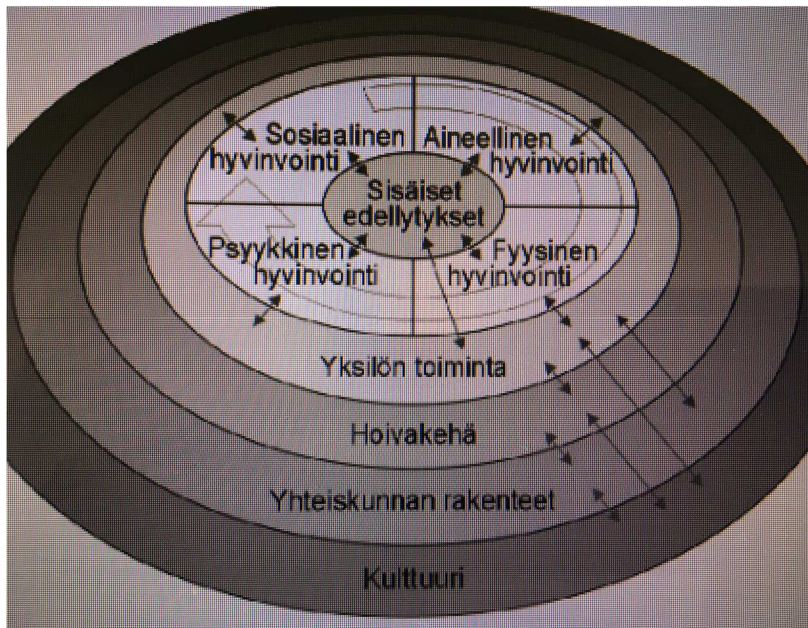
mielipiteensä huomioon. Valmiuksiin vaikuttaa organisaatio ja sen resurssit sekä mahdollisuudet.

3 Hyvinvointi

Erik Allardt (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan ihmisen hyvinvointi määräytyy sen mukaan, miten hänen perustarpeensa ovat tyydytetty. Näiden tyydytettyjen tarpeiden avulla ihmisen on mahdollista elää mielekästä elämää. Allardt määrittelee ne kolmen käsitteen avulla, jotka ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Hyvinvointi kuvataan tarvekäsitteen avulla. Käsite on monimutkainen ja siihen liittyy muuta kuin toivomus, silti käsittelemme hyvinvointia sen avulla ja sanomme, että hyvinvointi on tila, jossa ihmisen on mahdollista saada tarpeensa tyydytettyä. Tämä on kuitenkin vain yksi menetelmä tarpeiden selvittämisessä. Having, loving, being tarpeet ja niiden tyydytys on määritelty yksilön omistamien ja hänen hallitsemiensa resurssien avulla. Hyvinvointi vaikuttaa kokonaisuutena ihmiseen ja hänen subjektiiviset tunteensa tulee ottaa huomioon hyvinvointia tarkastellessa. (Allardt 1976, 21-23, 37.)

Jaana Minkkinen (2015) tuo esiin väitöskirjassaan hyvinvoinnin sateenvarjo käsitteen. Hyvinvointi on käsite, joka vaihtelee tutkimuksesta toiseen, jota tutkimuksissa ei välttämättä määritellä tarkoin ja sitä käytetään epämääräisesti. Minkkinen näkee lapsen aktiivisena toimijana, joka omalla toiminnallaan muokkaa sosiaalista ympäristöään, muuttaa fyysisiä ja materiaalisia olosuhteitaan sekä hyvinvoinninresurssejaan ja edistää kuntoa liikunnalla. Hän näkee lapsen myös omilla valinnoillaan vaikuttavan omaan hyvinvointiinsa resursseista ja ympäröivän yhteisön rajoitteista huolimatta. (Minkkinen 2015, 20 - 26.)

Rakenteellisten elementtien lisäksi hän nostaa esiin lapsen oman toimijuuden hyvinvoinnin rakentajana yksilön ja ympäröivän sosiaalisen maailman välillä. (Minkkinen 2015, 6). Minkkinen esittelee väitöskirjassaan mallin, jonka ideana on eri tieteenalojen ylittävä teoreettinen malli lapsen hyvinvoinnista. Minkkinen tiivistää hyvinvoinnin dynaamiseksi prosessiksi, jossa neljän eri osa-alueen tilanne on positiivispainotteinen. (Minkkinen 2015, 60 - 63). Osa-alueet ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja aineellinen hyvinvointi. Kuviossa 3. esitellään lapsen hyvinvoinnin malli.

Kuvio 3. Lapsen hyvinvointimalli. (Jaana Minkkinen 2015, 61.)

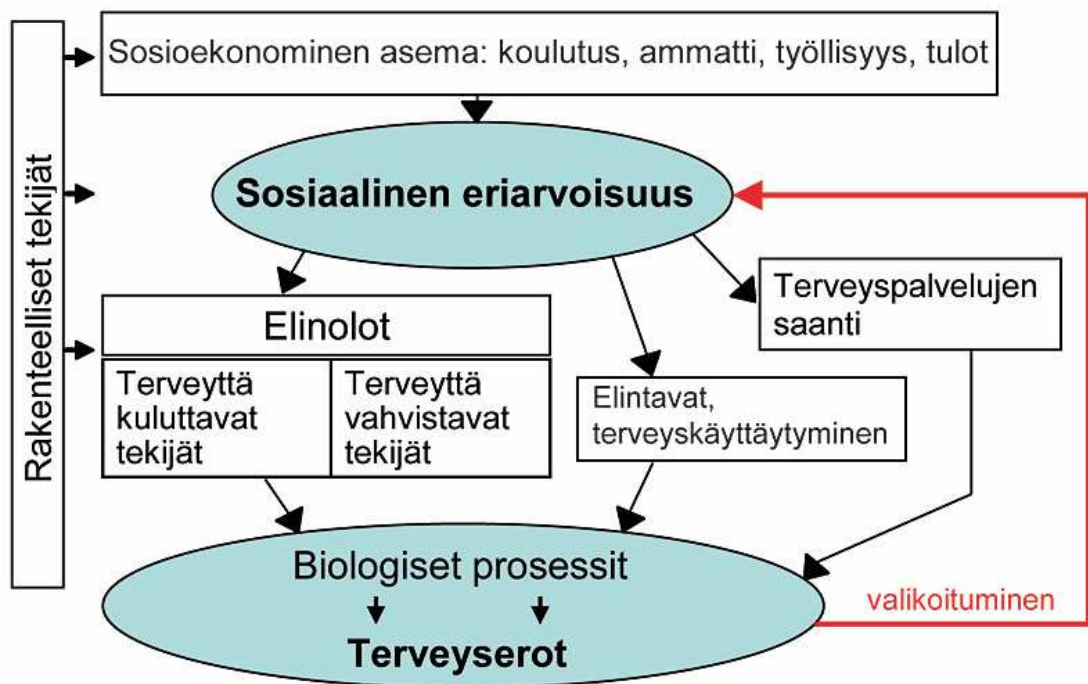
Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijatyöryhmän (2011) julkaisemassa Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattorien kuvaamana (2014) on yhdeksi indikaattoriksi nostettu myös materiaalinen elintaso. Tämän opinnäytteen tutkimusosion yhdeksi teemaksi on nostettu fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden rinnalle myös materiaalinen ulottuvuus.

Hyvinvoinnin mittaamiseen on useita erilaisia lähestymistapoja riippuen, onko mittaaminen objektiivista vai subjektiivista sekä millaisia mittareita käytetään. Hyvinvoinnin käsite on moniulotteinen tutkimuskohteesta ja tutkimustavasta riippuen sekä mitataanko hyvinvointia ja siihen vaikuttavia tekijöitä vai pahoinvointia ja sen tekijöitä. Lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä ovat perimän ohessa päiväkodin, koulun, kodin ja vapaa-ajan ympäristöt sekä lapsuuden olosuhteet. (Santalahti & Marttunen 2014, 187).

Terveys 2015 -kansanterveys ohjelmassa todetaan, että suomalaisten pienten lasten terveydentila on kansainvälisissä vertailuissa käytetyn mittarin, imeväiskuolleisuuden, perusteella erittäin hyvä. Kuitenkin leikki- ja peruskouluikäisillä on ehkäistävässä olevia oireita, sairauksia ja tapaturmia. Lasten terveys alkaa muotoutua jo sikiöaikana, minkä vuoksi nuorten naisten, erityisesti raskaana olevien, terveyden edistäminen on merkityksellistä. Väestöryhmien väliset terveyserot alkavat kehittyä lapsuudessa osan lapsista joutuessa kehittymään heikommassa elinolosuhteissa. Lasten terveyden uhkina ovat turvattomuuteen liittyvät oireet ja sairaudet, kuten mielenterveysongelmat ja sosiaalisen kehityksen häiriintyminen. Yhteiskunnan ja sosiaalisen ympäristön suuret muutokset, tiedotusvälineiden vaikutus ja yhteiskunnassa korostuva kilpailu ovat yhteydessä lasten psykososiaalisen pahoinvoinnin lisääntymiseen. Lammi- Taskula & Karvonen (2014) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014 tutkimuksen perusteella lasten ja nuorten hyvinvointi eriytyy voimakkaasti vanhempien koulutuksen, sosioekonomisen aseman ja tervey-

dellisen sekä taloudellisen tilanteen mukaan. Tuloksissa on yhteyksiä vanhempien ongelmien ja lasten vaikeuksien välillä. Tämä ei kuitenkaan suoraan osoita, että lapsen tulevan hyvinvoinnin kannalta voidaan tehdä suoria johtopäätöksiä. Tulosten perusteella ei voida tukeutua ajatukseen, että ennalta määrätyt tai geenitekijät siirtyvät ylisukupolvisesti vaan kehityksellä on tietty arjen ohjaava suunta, jota ympäristö vahvistaa tai heikentää. Malliterveyserojen syntymisestä (kuvio 4.) näyttää, miten erilaiset tekijät vaikuttavat terveyteen.

Malli terveyserojen syntymisestä

Kuvio 4. THL. Malli terveyserojen syntymisestä. (Muokattu: Mielck, 2000, ref. Pott & Lehmann, 2005.)

4 Osallisuus

Tänä päivänä yhteiskunnassamme lapsi otetaan monella eri viranomaistoiminnan tasolla huomioon. Hänen osallisuuttaan tuetaan ja osallisuus on huomioitu myös lainsäädännössä. Lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18 -vuotiaita kansalaisia. Perusta kansalliselle lainsäädännölle on kansainvälisessä YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklassa, jonka mukaan osallisuus on yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. YK:n lapsen yleissopimuksen artiklassa 31 on kirjaus lapsen oikeudesta kulttuuriin, virkistykseen, vapaa-ajantoimintoihin ja taiteeseen. (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, 1990.)

Osallisuus ja osallistuminen ovat käsitteenä lähekkäin, mutta niillä on erilainen sisältö. Paavo Viirkorpi (1992, 22 - 25) määrittelee osallisuuden yhteisymmärryksen jakamiseksi ja osallisuuden puolestaan olevan osallistumista vaativampaa. Osallisuudessa vaikutetaan tapahtumiin omalla sitoutumisella, päätöksillä ja vastataan seurauksista. Aini Pehkonen (2004, 51 - 55) tulkitsee valtakäsitteen avulla osallisuutta, niin että kyse on valtarakenteesta ja siitä, kuka tekee päätöksiä.

”Osallisuus viittaa ihmisarvoon kuuluvaan oikeuteen tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä ja osallistua itseä ja yhteisöä koskevaan päätöksentekoon tasa-arvoisesti. Valtaosa vanhemmista kokee, että heillä on oikeus päättää niistä palveluista, joita lapsi saa” (Reivinen & Vähäkylä 2013, 127.)

Inklusio liittyy osallisuuteen, joka tarkoittaa yhteiskunnan järjestelmiin pääsyä ja instituutioihin sekä kuulumista johonkin, jäsenyyttä ja osallistumista (Eräsaari 2005, 259).

Osallisuus näkyy myös parhaiten yhteisössä, jossa tulee kuulluksi ja se tukee eheytymistä sekä oman identiteetin rakentumista (Rouvinen- Wilenius, Koskinen- Ollonqvist 2011, 50).

4.1 Asiakkaan osallisuus ja osallisuuden asteet

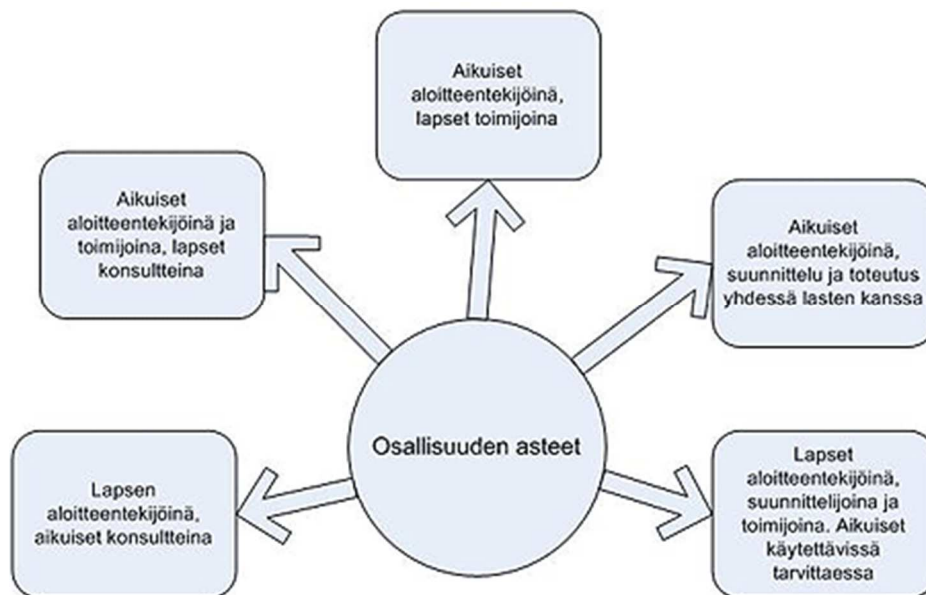
Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelman yhtenä kehittämislinjauksena on asiakkaiden osallisuuden ja sosiaalityön eettisyyden vahvistaminen. Ohjelmassa osallisuuden osalta pitkäjänteiseksi tavoitteeksi on asetettu asiakkaiden demokratia ja sen vahvistaminen sosiaalityössä kuntien osalta. (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 64 - 66.) Sosiaali- huoltolaissa (1301/2014) todetaan, että sen tehtävänä on edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon arvot ohjaavat asiakasosallisuutta ja eettiset kysymykset toimintaa eri asiakasryhmissä. Asiakkaiden asemasta ja oikeudesta osallisuuteen on säädetty useissa laeissa. Näitä lakeja ovat kuntalaki (365/1995) ja sosiaalihuoltolaki asiakkaan asemasta ja oikeuksista laissa (812/2000). Sosiaalihuoltolaki (1302/2014) korostaa aiempaa enemmän palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja asiakasosallisuutta.

Palvelujen käyttäjällä on sosiaali- ja terveysalalla lainsäädännöllä vahvasti turvattu osallisuus periaate omissa asioissaan (Pohjola, Kairala, Lyly & Niskala 2017, 137). Osallisuuden käsite korostaa toimijan subjektiivisuutta ja samalla ulkopäin objektivointia ja vaikuttamista, joka tekee käsitteestä paradoksaalisen. Vaikka toiminta olisi ulkopäin osallistavaa, niin toiminnan ajatellaan etenevän osallistujien ehdoilla ja heidän itsensä asettamaan suuntaan. Osallistumisen voidaan ajatella olevan omaehtoista osallistumista. Toisinaan osallistuminen on ohjattua tai jopa ”pakotettua”. (Toikko & Rantanen 2009, 90.) Osallisuuden kokemus palveluihin nähden riippuu varmasti kontekstista ja millainen on palveluntarjoajan tehtävä. Maaret Vuoremaan (2016) väitöstutkimuksessa ilmeni, että vanhempien huolet, hankaluus saada apua lähi-

piiriltä ja stressi työelämässä ovat osallisuutta heikentäviä tekijöitä. Vanhempien lapsuuden-perheissään esiintyneet vaikeudet heikensivät myös osallisuutta.

Mikko Orasen Sosiaaliportin Lastensuojelun käsikirjan (2011) tulkinta lapsen ja nuoren osallisuudesta on se, että lapsi ja nuori voi määrittää, arvioida ja toteuttaa itse omaksi edukseen tehtävää työtä. Osallisuuden rakentumisen keskeiset osat ovat: 1. mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä, 2. mahdollisuus saada tietoa, 3. vaikuttaminen prosessiin, 4. tuki omien mielipiteiden ilmaisuun, 5. mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin.

Osallisuuden asteissa (kuvio 3.) Mikko Oranen on nostanut esiin erilaiset tavat, joilla osallisuus voi toteutua aikuisten ja lasten yhteisessä toiminnassa. Tässä opinnäytteessä osallisuus tarkoittaa, että lapsille ja vanhemmille annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan sisällönsuunnitteluun. Heidän mielipiteensä ja kokemuksensa ohjaavat kehittämistyötä verkostoissa. Osallisuuden esteiden ja mahdollisuuksien syiden esille nouseminen tutkimusosiossa antaa työntekijöille tietoa asiakkaiden palvelun kehittämiseksi yhteisöllisessä toiminnassa sekä rakenteissa. Lasten ja perheiden osallisuuden tukemisen kannalta tieto on tärkeää. Näin saadaan tietoa siitä, millainen toiminta on heille mieleistä ja millaisia merkityksiä harrastamisella on perheille ja lapselle.

Kuvio 3. Mikko Oranen, Osallisuuden asteet (THL, Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö).

4.2 Liikunta ja osallisuus

Osallistumisen haasteisiin vaikuttaminen on pyrkimys vaikuttaa osallisuuden esteisiin. Sairaus, vamma voi myös tuntua ylitsepäsemättömältä esteeltä liikkumiselle, mutta kuitenkin pienikin tieto sen vaikutuksista terveyden ja toimintakyvyn kannalta voi olla merkityksellinen ja eteenpäin vievä. (Taulaniemi 2015, 3.) Pienten lasten kohdalla on kuitenkin huomioitava, että liikuntaa harrastaakseen lapsi tarvitsee aikuisen tuen ja aikuisen kautta syntyvän halun tukea lapsen liikunnan harrastamista.

Liikuntaan osallistamisen tärkeintä aikaa on lapsuus. Sosiaalistuminen on läpi elämän kestävä prosessi, jossa omaksutaan arvoja, normeja, tietoja, taitoja, asenteita ja ei toivottuja sosiaalisia rooleja. Osana prosessia on, millaisia aktiviteettejä hänellä on, miten paljon ihminen osallistuu ja millaisia tunnekokemuksia osallistuminen tuo. (Rintala & ym 2012, 41.)

Lapsen osallisuuden toteutuminen ohjatussa harrastustoiminnassa vaatii aikuiselta monia eri taitoja samanaikaisesti. Vaaditaan lajitaitojen osaamista, kykyä tunnistaa eri ikävaiheiden merkitykselliset tavoitteet motorisen osaamisen osalta, pedagogista osaamista ohjata ja kykyä opettaa lapsia sekä ymmärrystä lapsikäsituksesta ja sen merkityksestä lapsen kanssa työskennellessä. Ohjaamisen eri osa-alueet olisi hyvä tunnistaa, jotta osallisuutta ja sen tavoitetta osaa arvioida ja reflektoida omassa työskentelyssään.

5 Tutkimuksen kulku

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen tehtävä, tutkimuskysymykset, aineistonkeruu menetelmät sekä aineiston analyysi. Työn valmisteluvaiheessa aikaa meni varsinaisen tutkimuskohteen selvittämiseen, koska IF Kungenin toiminta oli vasta alkanut ja toiminnan rahoituksen etsiminen oli alussa. Hankerahoitusta ei saatu monikulttuurisuustyön tekemiseen, mutta rahoituksen myöntäjä ehdotti, että ryhtyisimme kansainväliseen projektiin yhdessä, uutta innovatiivista työtettä sosiaalityön alalla tekemään tahon kanssa. Tässä vaiheessa toiminta ja siihen käytettävät henkilöstöresurssit eivät olleet vielä siinä vaiheessa, että kyseiseen yhteistyöhön, olisi ollut mahdollista lähteä mukaan. Löysimme kuitenkin muita yhteistyökumppaneita ja onnistunut yhteistyö saikin jatkoa.

Suunnitteluvaihe on alkanut keväällä 2017. Tutkimuksen aloittamisen ajankohtaa hidasti epävarmuustekijät sen suhteen, mihin tulevia resursseja tutkimuksen ajankohdan aikana käytetään ja ketkä ovat yhteistyötahot sekä, mistä toiminnalle saadaan rahoitus. Suunnitteluvaiheessa aihetta on tutkittu laajemmin ja pyritty kohdentamaan tutkimuksen tarve ja tarkoitus. Tärkeää oli saada asiakasryhmän oma ääni kuuluviin ja kysyä heiltä, miten he näkevät ja kokevat asioita liittyen toimintaan ja sen sisältöön. Perheitä on lähdetty etsimään sillä perus-

teella, että he suuntautuvat tutkimuksen kohderyhmään ja heillä on riittävä suomen kielen taito, jotta tutkimusmateriaalia on mahdollista kerätä.

5.1 Tutkimuskysymykset

Työn avulla on tarkoitus saada tietoa asiakaslähtöisten palvelujen kehittämiseen käytännön-toiminnan tasolla sekä yhteistyöverkostoissa, jotta palveluita ja osallisuutta voidaan kehittää lapsia ja lapsiperheitä tukevaksi. Hyvinvoinnin neljän ulottuvuuden kautta tutkitaan, miten 5-10-vuotiaiden lasten vanhemmat/hooltajat, lapset itse ja ohjaajat kokevat liikunnan tukevan heidän osallisuuttaan ja hyvinvointia. Toisena tutkimuskysymyksenä on, millaisia kehittämisehdotuksia heillä on toiminnan ja palveluiden suhteen.

Lapsille suunnatuilla tutkimuskysymyksillä on tarkoitus selvittää, heidän subjektiivisia kokemuksiaan harrastuksen kautta koettuun hyvinvointiin. Lapsilta kysytään, miten he kokevat toiminnan mielekkyyden ja miten harrastus tukee heidän hyvinvointiaan. Näillä kysymyksillä pyritään saamaan tietoa ohjatun toiminnan kehittämiseen. Neljän eri teeman (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, materiaallinen) alle on koottu kysymyksiä, joilla pyritään löytämään vastauksia ohjaajille kehittämistyön tueksi. Harrastustoiminnassa mukana olevien lasten vanhemmille/hooltajille, suunnatussa kyselyssä selvitetään samojen neljän teeman kautta, heidän näkemyksiään harrastustoimintaan liittyvään hyvinvointiin. Ohjaajille tehtävillä haastatteluilla pyritään saamaan tietoa siitä, miten he kokevat liikunnan vaikuttavan lapsiin ja perheisiin. Millainen on osallisuuden merkityksen kyseisille perheille ja lapsille sekä miten toimintaa tulisi kehittää tukemaan perheiden tarpeita.

Tutkimuskysymykset on laadittu ottaen huomioon Jaana Minkkisen hyvinvointimallin neljän eri ulottuvuutta. Nämä neljä ulottuvuutta toimivat tutkimuskysymysten teemoina ja tutkimustuloksia analysoidaan näiden ulottuvuuksien kautta.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten harrastus vaikuttaa lapsen ja perheen osallisuuteen ja hyvinvointiin?
 - a. Miten lasten vanhemmat kokevat lapsensa liikuntaharrastuksen tukevan lapsen ja perheen osallisuutta sekä hyvinvointia neljän ulottuvuuden kautta?
 - b. Miten lapset kokevat fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja materiaallisen ulottuvuuden harrastustoiminnassa?
 - c. Miten ohjaajat näkevät harrastustoiminnan vaikutukset hyvinvointiin neljän eri ulottuvuuden kautta?

2. Miten harrastustoimintaa tulisi kehittää?
 - a. Miten vanhempien mielestä harrastustoimintaa tulisi kehittää lapsen ja perheen näkökulmasta?
 - b. Miten lapset kokevat toiminnan mielekkyyden?
 - c. Miten ohjaajat kokevat voivansa kehittää toimintaa tukemaan lapsiperheitä?

5.2 Menetelmän valinta ja soveltuvuus

Opinnäytteen tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen tutkimus. Opinnäytetyön tutkimuksellisenä tavoitteena on ratkaista käytännössä havaittuja ongelmia, luoda uutta tietoa ja lisätä ohjaajien ymmärrystä käytännön työn sekä verkostotyön kehittämisen tueksi. Tutkimuksessa tutkitaan, miten asiat ovat ja miten asioiden tulisi olla asiakkaiden näkökulmasta, jotta heidän osallisuuttaan voitaisiin toiminnassa lisätä. Toiminnassa olevat ihmiset otetaan mukaan kehittämiseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 58 - 59.) Kehittämistyö kohdistuu rakenteisiin ja prosesseihin ja tapahtuu organisaation sisäisenä toimintana eli tässä tutkimuksessa ohjaajien apuna sekä verkostojen rajapinnoissa (Toikko & Rantanen 2009, 16 - 17).

Teemahaastattelut on suunniteltu etukäteen, mutta sanamuodot ja järjestys ovat voineet vaihdella haastatteluissa (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2014, 41). Vaikka haastattelukysymykset on jaoteltu teemojen mukaan, avoimen dialogin ylläpitämisen vuoksi uudet haastatteluissa mahdollisesti ilmenevät teemat otetaan myös huomioon, koska tavoitteena on kehittää toimintaa. Rinnakkaisessa dialogissa vuorovaikutus voi tuottaa ratkaisun, jonka molemmat osapuolet voivat hyväksyä ja parhaimmillaan voidaan löytää poikkeava uusi ratkaisu. (Toikko & Rantanen 2009, 92 - 93.) Koen, että teemojen valinta hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan on hyvä valinta ja pitää haastatteluaineiston muodostumisen liian suureksi hallinnassa. Tutkimuskysymysten osalta kysymyksiä piti tämentää ja rajata, jotta aineisto ei muodostuisi liian laajaksi. Tutkimuskysymykset on testattu ennen varsinaisten haastatteluiden tekemistä. Tässä vaiheessa kävi ilmi, että valmiiden kysymysten lomassa on mahdollista muodostua aiheesta keskustelua yleisestikin.

Teemahaastattelut etenevät etukäteen keskeisten sovittujen teemojen mukaan ja niihin liitettyjen tarkentavien kysymysten avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Teemat perustuvat viitekehykseen ja jo tutkittavasta ilmiöstä aiemmin tiedettyyn (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Tässä tutkimuksessa teemat ovat fyysinen hyvinvointi, psyykinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi ja materiaalinen hyvinvointi. Kysymykset tähtäävät IF Kungenin kehittämistoimintaan ja verkostossa tapahtuvaan kehittämiseen, joten joukossa on kysymyksiä toiminnan konkreettiseen toteutukseen ja osallisuuteen liittyen.

Ryhmähaastattelussa 6-12 henkeä käy keskustelua teemasta, jonka haastattelija virittää. Sen avulla saadaan usein tietoa tavaroiden ja palveluiden kehittämisen tueksi. Haastattelutavan etu on se, että sillä saadaan tietoa nopeasti isommalta joukolta samanaikaisesti. (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2014, 41.) Vanhempien ja huoltajien tapauksessa en usko, että ryhmähaastattelu oli onnistunut, mutta lasten osalta se oli luonteva valinta. Kahden henkilön haastattelu luetaan ryhmähaastatteluksi ja lasten osalta ryhmähaastattelu on kokemukseni mukaan helpompi toteuttaa kuin yksilöhaastattelu. Haasteltavia lapsia oli yhteensä kuusi, haastattelut tehtiin kolmessa kahden lapsen ryhmässä. Vanhempia/huoltajia oli neljä ja ohjaajia oli neljä.

5.3 Aineistonkeruu

Tutkimushaastattelut on toteutettu suomen kielellä. Haastattelut on toteutettu erikseen vanhemmille/huoltajille, lapsille ja ohjaajille. Aineistoista (vanhemmat/huoltajat, lapset, ohjaajat) on myös nostettu esiin erilaisuuksia ja vertailtu, miten lapset kokevat jonkin asian eritavoin kuin esimerkiksi vanhemmat.

Haastattelutavan osalta jouduttiin tekemään valintoja tutkimuksen etenemisen mahdollistamiseksi ja aikuisten ryhmähaastattelut muokattiin yksilöhaastatteluiksi ryhmähaastattelun sijaan. Yksilöhaastattelut valikoituivat tutkimukselliseksi menetelmäksi vanhempien /huoltajien osalta. Ensimmäistä haastattelulupaa kysyessäni kävi ilmi, että vanhempi haluaa pysyä anonyymina haastattelutilanteessa sen vuoksi, ettei halua lapsiensa leimautuvan perheen taloudellisen tilanteen vuoksi, jos joku tunnistaa heidän perheensä. Tämä oli seikka, jota pohdin jo haastattelumenetelmää valitessani. Kyse on hyvin arkaluontoisista asioista ja ihmisten yksityiselämästä. Aiemmin käymäni tutkimuksen ulkopuolisen keskustelun lomassa, vanhempi itse mainitsi lapsen leimautumisen ja ymmärsi hyvin selkeästi, mistä asiassa on kyse. Vanhemmalla itsellään on kokemusta jo omasta lapsuudestaan, millaista on elää vähävaraisessa perheessä. Hänellä on kokemus siitä, miten lapsiin voidaan suhtautua epäsuotuisasti sen vuoksi, millainen sosioekonominen asema on hänen perheellään.

Ohjaajien haastattelutapana toimivat yksilöhaastattelut aikataulullisten haasteiden vuoksi sekä sen vuoksi, että jokainen saa vapaasti vasta aiheisiin omasta näkökulmasta, eivätkä toisen ajatukset ohjaa omaa näkemystä. Näin on mahdollista saada myös tietoa eri koulutustaus-
tojen vaikutuksesta aiheen käsittelyyn. Vaikka koulutustausta ei itsessään ole tutkimuksen keskiössä, niin voimme sen avulla myöhemmin pohtia, tulevan toiminnan ja työnjaon suunnittelua. Työyhteisöjen toimintaa kehitettäessä on olennaista hahmottaa toimijoiden tapa hahmottaa omaa työtä, sen tavoitteita ja työtä ohjaavia periaatteita. (Toikko & Rantanen 2009, 54). Ohjaajien haastattelut kestivät 20-30 minuuttia ja haastateltavia oli neljä. Kaikki haastateltavat olivat haastattelijalle entuudestaan tuttuja henkilöitä. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa oli käyty keskustelua siitä, mihin tutkimus kohdennetaan ja millaiset resurssit haastatteluiden tekemiselle on olemassa. Tässä vaiheessa oli jo otettu huomioon se, että toiminnalle on tarvetta ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on tulevaisuudessa tarpeen, koska toiminnan aloitusvaiheen jälkeen oli selvää, että alueella on paljon lapsiperheitä ja omat sosioekonomiset haasteensa. Jokaisella ohjaajalla on myös ohjaustoiminnan lisäksi oma päivätyö, jonka ohella he tekevät ohjaustyötä. Haastattelukysymykset oli lähetetty etukäteen kaikille haastateltaville, jotta he saivat pohtia kysymyksiä ennen haastattelun tekoa. Haastattelujen teko sujui jouhevasti ja jokaisella haastateltavalla oli työkoke-musta ja aihealueen tuntemusta tarpeeksi. Haastatteluiden aikana ei tarvinnut selventää osallisuus käsitettä ja heillä oli käsitys siitä, mitä osallisuus tarkoitti juuri tässä kontekstissa.

Tutkittavilta henkilöiltä on kysytty lupa aineiston nauhoittamiseen ja kerrottu aineistonkeruun olevan kertaluontoista. Tutkijana olen pyrkinyt toimimaan joustavasti ja tapaamaan haastateltavia heille sopivissa ympäristöissä sekä ajankohdissa. Tutkittavilla henkilöillä on mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen, koska tahansa. Tutkittavia ei ole painostettu osallistumiseen eikä suoria tunnustetietoja ole kirjattu tutkimusaineistoon. Tutkittaville on myös kerrottu, mihin tarkoitukseen tutkimusta tullaan käyttämään.

Tiedonkeruu vaiheessa oli oltava valmis muuttamaan haastattelukysymysten järjestystä ja antaa vanhemman/huoltajan puhua ja käydä keskustelua aiheesta laajemminkin, koska en voinut etukäteen tietää, millaista tietoa keskustelu tuottaisi. Samanaikaisesti oli pohdittava, riittääkö tämä tieto vastaamaan tutkimuskysymykseen.

Tutkimuksessa haastateltiin neljä vanhempaa/huoltajaa. Ensimmäinen ja toinen haastattelu toteutettiin vanhempien omien aikataulullisten haasteiden vuoksi sillä aikaa, kun lapsi itse oli harrastusryhmän toiminnassa mukana. Toisen haastattelu ajankohtaa jouduttiin kerran muuttamaan vanhemman estyneisyyden vuoksi. Uusi aika saatiin kuitenkin sovittua seuraavalle viikolle. Haastattelut toteutettiin, niin ettei muilla vanhemmilla tai ulkopuolisilla ollut mahdollisuutta kuulla keskusteluaamme. Kolmas haastattelu toteutettiin haastateltavan kotona päiväaikaan, kun lapset olivat päiväkodissa ja koulussa. Näin saimme toteutettua haastattelun rauhassa. Neljäs haastattelu tehtiin julkisella paikalla, vanhemman toiveesta, mutta varmistimme, että haastattelu saatiin toteutettua alusta loppuun ilman, että ulkopuolisilla olisi ollut mahdollista kuulla keskusteluaamme. Neljäs haastateltava oli se, joka oli aiemmin nostanut esille huolen lapsen leimautumisesta. Haastateltavia vanhempia/huoltajia oli neljä, haastattelut kestivät 20-45 minuuttia kerrallaan. Ennen haastatteluja kysymykset oli lähetetty haastateltaville etukäteen, jotta he saivat pohtia niitä rauhassa ja kysyä kysymyksiä, jos heillä olisi jotakin epäselvää kysymyksiin liittyen.

Lasten ollessa mukana toiminnan kehittämisessä on tärkeää saada näkyviin heidän muka-naolon merkitys ja samalla pystytään vahvistamaan lasten osallisuutta. Lasten haastatteluihin valmistutumisessa on tärkeää huomioida se, että lasten keskittymiskyky on usein heikompi kuin aikuisella ja keskustelu saattaa rönsyillä muihinkin aiheisiin. Haastattelijan tulee pystyä toimimaan joustavasti ja varata riittävästi aikaa, jotta varsinaisiin tutkimuskysymyksiin on mahdollista saada vastauksia. Haastateltavien lasten ryhmässä on erilaisista sosioekonomisista taustoista olevia lapsiperheitä. Lasten osalta en eettisistä syistä jaotellut tässä yhteydessä lapsia ja perheitä sen mukaan, millainen taloudellinen tilanne on heidän perheillään. Kaikki lapset harrastavat samassa ryhmässä sosioekonomisesta taustasta huolimatta.

Haastateltavat lapset olivat iältään 5-, 5-, 7-, 8-, 9- ja 10-vuotiaita ja heidän haastattelunsa kestivät 15-21 minuuttia. Haastateltavat on valikoitu haasteluihin myös sillä perusteella, että heillä on ollut riittävä kielitaito ja keskittymiskyky haastatteluihin. Heidän haastattelunsa on tehty tutkimuksen tekijän kotona kolmena eri ajankohtana, tähän on ollut vanhempien/hooltajien suostumus. Tutkimuksen kohdistuessa esimerkiksi lastensuojelun perhetyöhön tällaista haastattelupaikkaa ei olisi tutkijan omasta näkökulmasta valittu huomioiden kaikkien osapuolten etu. Lapsille on kerrottu, mihin tarkoitukseen tuloksia käytetään ja heidän kanssaan on tehty ennen haastatteluja energianpurku keskittymiskyvyn kohentamiseksi. Haastattelut sujuivat iloisissa merkeissä ja toisinaan huumorin siivittäminä.

Vanhempien/hooltajien ja ohjaajien litteroitua tutkimusaineistoa syntyi määrällisesti enemmän, koska he olivat pohdiskelevampia kuin lapset. Lasten vastaukset olivat useammin hyvin suoria ja keskustelua käytiin myös sivuten muita aiheita liittyen harrastuksiin. Haastateltavista käytettävää merkintätapaa kuten valmentaja tai ohjaa, vanhempi tai hooltaja oli myös pohdittava ja millainen merkitys sanoilla on suhteessa tutkimustulosten purkuun. Pienten lasten liikunnassa ohjaaja tuntui luontevammalta nimikkeeltä kuin valmentaja ja tutkimuksessa on myös olennaista tuoda esille se, että jollakin lapsella ei ole oma vanhempi haastateltavana vaan hooltaja. Haastateltavien suorat lainaukset tutkimustuloksissa on merkitty seuraavasti: vanhemman/hooltajan vastukset = (V), lapset = (L) ja ohjaajat = (O). Tutkimustulosten avaamisen kohdalla on käytetty lapsen vanhemmasta tai hooltajasta molemmista pelkätään ilmaisua vanhempi.

5.4 Aineiston analyysi ja tutkimuksen eettisyys

Sosiaalityön tutkimisessa tutkijalle ja asiakkaalle on hyvä tietää, missä roolissa kukin on tutkimusta tehdessä. Vuorovaikutuksen sujuvuus onnistuneessa haastattelutilanteessa ei kuitenkaan ole este sille, että tutkija olisi unohtanut tutkijan roolin. (Kuula 2014, 140 - 141.) Aineistoa on käsitelty eri ajankohdissa ja se on jätetty välillä "lepäämään", jotta siihen on saatu etäisyyttä. Tämä on ollut tarpeellista, koska tutkittavat henkilöt ovat olleet tutkijalle osin tuttuja ihmisiä. Etäisyys on antanut mahdollisuuden tutkimusaineiston muodollisempaan tar-

kasteluun taukojen jälkeen. Haastattelujen toteutus on tehty syksyllä 2017. Sisällön auki kirjoitus ja siihen perehtyminen sekä teoriaohjaava analyysi on tehty talven 2017- syksyn 2018 aikana. Tutkimuksen kolme eri aineistonkeruuta ja aineistojen analyysit on tehty rinnakkain eri ajankodissa kyseisenä aikana.

Aineistot on analysoitu teoriaohjaavan analyysin avulla ja analyysin teemat on laadittu Minkisen (2015) hyvinvoinnin neljään eri ulottuvuuteen mukaan. Teorialähtöisessä analyysissa on teoreettisessa osassa hahmotettu jo valmiiksi kategoriat, joihin aineistoa peilataan. Tutkimuskysymykset on muodostettu, niin että niillä lähdetään hakemaan tietoa esimerkiksi fyysisiin, psyykkisiin tai sosiaalisiin terveystilanteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 97 - 98.) Teoriaohjaava analyysi pohjautuu teoreettiseen viitekehykseen ja siinä käytettyihin käsitteisiin. Teoriaohjaava analyysi tuntui tarkastelun jälkeen sopivimmalta tavalta analyysille, koska tutkimuskysymykset on laadittu vastaamaan valmiisiin teema- kysymyksiin ja viitekehys on rakennettu teemojen ympärillä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 107 - 111.) Esimerkki analyysista löytyy liitteestä 2. Puhekielellä litteroitua ja auki kirjoitettua dataa kertyi 12 sivua fontilla 12, rivivälillä 1 ja kirjasintyyllillä Times. Litteroitu aineisto on käsitelty ja analysoitu teemojen sisällä. Tulokset esitellään myös teemoittain. Tässä vaiheessa on olennaista huomioida se, että kehittämistutkimus pyrkii vastaamaan tässä työssä myös lasten ja lapsiperheiden osallisuuden tukemiseen ja esteiden sekä mahdollisuuksien esille nostaminen ovat erittäin olennaisia tekijöitä verkostoitumisen kannalta.

Luotettavuuden kannalta on tärkeä tiedostaa ja tunnistaa omat asenteet, arvot ja käsitykset tutkimuskohdetta kohtaan, jotta tutkittavaa maailmaa ei katsoisi näiden ennakkokäsitysten läpi. (Ruoppila & Hujala & Karila & Kinos & Niiranen & Ojala 1999, 191.) Kävin jatkuvaa dialogia asiakkaiden, ohjaajien ja aihealueen asiantuntijoiden kanssa, jotka työskentelevät alalla. Uskon, että myös tätä kautta pääsin luomaan sopivan viitekehyksen. Tutkimuksen tekemisen aikana täytyi jatkuvasti havainnoida tutkittavaa aihetta ja pohtia viitekehystä luotettavuutta (Toikko & Rantanen 2009, 52 - 53). Tutkimushaastatteluja tehdessä on osallistuneiden haastateltavien henkilöllisyys pyritty pitämään anonyymina ja heitä on kuunneltu jo alkuvaiheessa sekä muokattu tutkimusta haastattelukäytäntöjen osalta. Muokkaus on edesauttanut sitä, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa ja heidän on mahdollista osallistua tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuneet ovat suostuneet vapaaehtoisesti tutkimukseen. Lapsilta itseltään ja heidän vanhemmilta on kysytty lupa lasten osallistumiseen. Nauhoitettu ja litteroitu tutkimusaineisto on säilytetty, niin ettei siihen ole tutkijan lisäksi ole ollut muilla henkilöillä pääsyä.

Tutkimusta tehdessä olen pyrkinyt eettiseen herkkyyteen ja pohtimaan lapsen näkökulmasta, kuinka suuri vaikutus mahdollisuus lapsilla tai perheillä on palvelujen suunnittelussa tai niiden

saatavuudessa, kun samaan aikaan yhteiskunnassamme puhutaan tehostamisesta ja taloudellisten säästöjen tavoittelusta sosiaali- ja terveysalalla.

6 Vanhempien/huoltajien tulokset

6.1 Fyysisen hyvinvoinnin tulokset

Fyysisen hyvinvoinnin vaikutuksena kaksi vanhempaa koki, että lapsen kestävyys on parantunut ja motoriset taidot kehittyneet. Aluksi liikkuminen on voinut olla hankalaa, mutta aktiivisen tekemisen kautta arjessa toimiminen ja aktiivisuus ovat lisääntyneet.

Kaikkien mielestä liikkuminen on lapsille luontaista, mutta harrastus tukee sitä. Näissä vastauksissa vanhemmilla oli kuitenkin selkeästi erilainen lähestyminen aiheeseen sen mukaan, millaiset olivat lapsen liikunnalliset taidot. Ne kaksi vanhempaa, joiden lapsilla oli haasteita motorisissa taidoissa, painottivat selkeästi vastauksissa motorisen tekemisen merkitystä luontaisen liikkumisen lisäksi. Yhden lapsen kohdalla vanhempi koki selkeästi, että lapsi on yhden syksyn aikana kehittynyt motorisesti ja voi fyysisesti paljon paremmin, koska ennen toimintaan osallistumista liikkuminen esimerkiksi metsässä on ollut hankalaa.

”Aiemmin lapsi ei ollut harrastunut liikuntaa eikä ollut mitään liikuntavälineitä. Ei ollut tehnyt muuta, kun kävellyt käsi kädessä asfalttitietä pitkin.” (V)

6.2 Psykkisen hyvinvoinnin tulokset

Psykkisen hyvinvoinnin tuloksissa kaikki vanhemmat kokivat lapsen psyykkisen kehityksen kannalta harrastuksen vaikuttavan positiivisesti itsetuntoon, onnistumiseen ja mielialan parantumiseen. Yksi vanhempi mainitsi, että lapsi pääsi toteuttamaan itseään.

”Itsetunnon kehittymiseen, hän päässyt toteuttamaan ja kehittämään itseään. Saa kokemuksia, että hän on riittävän hyvä. Sitä, että lapsi kokee, että onnistumisen tunteita, siitä huolimatta, että kokee ettei osaa ja kokee olevansa just sellaisen, kun on.” (V)

Kaksi vanhempaa mainitsi, että harrastaminen vaikutti lapsen iloisuuteen, virkeyteen ja omien rajojen kokeilemiseen. Yhdessä perheessä lapsen harrastaminen on aktivoitunut koko perhettä ja etenkin isää liikkumaan.

Yksi vanhempi kertoi lapsen odottavan seuraavaa harrastuskertaa vaikka onkin välillä ollut väsynyt liikunnan jälkeen, koska tekeminen ryhmässä on ollut kivaa. Isoksi asiaksi lapselle sama vanhempi tulkitsi myös sen, että lapsi kokee, että hänellä on oma ryhmä esikoulun lisäksi, johon hän kuuluu, koska muillakin lapsilla perheessä on omia porukoita esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa, joihin he kuuluvat. Kyseiselle perheelle on myös hyvin tärkeää, miten lapsille puhutaan ja miten heidän kanssaan kommunikoidaan. Ohjaajan sanoessa liian tiukasti tai huutaessa harrastusryhmässä mukana olevalle lapselle, se voisi olla lapselle järkyttävää ja

lapsen harrastaminen luultavasti loppuisi siihen paikkaan. Vanhempi on kuullut, kun muissa harrastuksissa huudetaan lapsille. Hän painotti sitä, että vaikka huutaisikin, niin sillä on eroa, miten huutaa.

Lapsen harrastamisen vaikutukset kaikkiin perheisiin ovat olleet myönteisiä ja vanhemmat kokevat, että lapsen harrastamisella on heihin itseensäkin positiivisia vaikutuksia. Kaikki kokevat sen olevan itselleen sosiaalista kanssakäymistä muiden vanhempien ja perheiden kanssa. Perheen sisällä kaikkien vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen lapsen harrastaminen on vaikuttanut myös positiivisesti.

6.3 Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Sosiaalisen hyvinvoinnin tuloksissa sosiaalisuuteen liittyvät vastaukset painoutuivat vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen harrasteryhmässä sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Vanhemmat kokivat, että yhteinen tekeminen on aikaa, jossa keskitytään yhdessä olemiseen ja tekemiseen, kun taas muuten arjessa aikaa ja huomiota jaetaan muidenkin perheenjäsenten kesken. Lapset tulevat myös mielellään harrastamaan. Yhden lapsen kohdalla kielitaito on kehittynyt ryhmässä olon aikana ja kommunikaatio toisten lasten kanssa.

”Lapsi-vanhempiryhmä on hyvä, koska siinä keskitytään lapseen ja lapsi huoma, että vanhempi on yhtä innoissaan tekemässä ja kokeilemassa asioita ja se luo ja vahvistaa vanhemman ja lapsen sidettä.” (V)

Ryhmässä saa taitoja tulla toimeen muiden lasten ja ihmisten kanssa, rohkaistuminen, saa uusia kavereita, oppii ratkaisemaan ongelmia ja huomioimaan muita. Kolme perheistä on tekemisissä myös vapaa-ajallaan. Yhden perheen kohdalla vanhempi kokee lapselle olleen toiminnasta selkeästi hyötyä kielelliseen kehitykseen ja kielitaidon karttumiseen. Lapsen äidin kieli ei ole suomi.

”Kyl mä koen, koska se joutuu isossa ryhmässä ottamaan huomioon muita harrastajia ja se oppii, että on erilaisia liikkujia ja kaikki on eritasoisia ja näkee, että toiset onnistuu tässä asiassa ja toiset tässä. Kyl mä koen, et on.” (V)

6.4 Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Materiaalisen hyvinvoinnin tuloksista nousi esiin, että monilapsisissa perheissä aikaan ja rahaan liittyy haasteita. Harrastustoiminta on vapaaehtoista ja siitä helppo joustaa kielteisessä mielessä, jos taloudellinen tilanne on tiukka. Kolme vanhempaa mainitsi, että heillä ei ole varaa ostaa välineitä, jotta lapset saisivat harrastaa kalliimpia harrastuksia tai harrastaa useampaa lajia. Kaksi neljästä kertoi, että lapsia pyritään tietoisesti ohjaamaan halvempiin harrastuksiin. Raha on siis selkeästi este monipuoliselle harrastamiselle. Lapset osaavat kysyä vanhemmiltaan esimerkiksi, miksi heillä ei ole tai he eivät saa harrastaa jotakin, mitä toinen

lapsi harrastaa. Vanhemmat joutuvat tekemään valintoja rahaan ja aikaan perustuen. Rahan lisäksi harrastamiselle ovat haasteena kahdessa perheessä toisen vanhemman vuorotyö ja perheiden tukiverkoston puuttuminen, jos perheen lapsia ei ole mahdollista viedä harrastuksiin.

Kaikista vanhemmista on hyvä, jos harrasteryhmässä muut eivät tiedä, kuka on ulkopuolisen taloudellisen tuen turvin harrastamassa. Yhden vanhemman oma leimautumisen kokemus lapsena korostui hyvin vahvasti sen suhteen, miten hän pelkää omien lastensa leimautuvan.

”Harrastamista kuormittaa taloudellinen puoli, olisi kiva järjestää enemmänkin. Raha estää monipuolisen harrastamisen ja tällä hetkellä me ei olla molemmat töissä eikä aina iltaisin kotona ja harrastukset on, nii myöhään ettei pysty toteuttamaan sitä, ei välttämättä kukaan pääse viemää. Kyl me sitoudutaan samalla tavalla, ku se on se lapsen parhaaks, mut maksuttomuudest ei tuu sitä stressiä, ku siinä ei oo se raha kiinni. Jos joku on varta vasten järjestäny hyvää toimintaa, ni tekee kaikkensa, että se lapsi pääsee sinne, onnistuu helpommin, jos ei tuu sitä stressiä.” (V)

Yllä kyseisessä perheessä toinen hoitaa kolmea lasta päivisin, kun toinen vanhempi on töissä ja toisen vanhemman tullessa kotiin, toinen lähtee illaksi opiskelemaan.

Kaksi perhettä pyrkii ostamaan edullisempia tuotteita. Kalliimpien lajien (mainittu ratsastus ja jääkiekko) osalta hintavia välineitä ei ole mahdollista ostaa eikä harrastaa.

Kausiliikuntavälineitä on helpompi ostaa ja niitä voidaan siirtää aina nuorempienkin käyttöön. Sellaiset välineet, joita harvemmin tarvitaan, niin perheiden täytyy harkita tarkkaan, voiko niitä ostaa vai ei. Vanhemmat kokevat, että lapset saisivat kyllä harrastaa monipuolisesti, mutta pitää miettiä tarkoin, minkä lajin valitsee. Vanhemmilla on selkeästi halua, että omat lapset saisivat harrastaa ja olla osana erilaisia harrastusryhmiä, mutta materiaalisista syistä, se ei ole aina mahdollista. Lapsiperheiden arkea kuormittavia tekijöitä kohdistuu eri suunnista samanaikaisesti ja arjenhallinta vie vanhempien voimavaroja. Kaikki haastatellut vanhemmat kokivat, että harrastaminen keskeiset hyödyt eivät liittyneet niinkään lapsen fyysiseen kuntoon vaan keskiössä kyseisissä harrasteryhmissä on lapsen pääseminen kokeilemaan eri lajeja. Harrastus on kivaa yhteistä tekemistä, lapsella on ”oma juttu” ja sosiaaliset suhteet kehittyvät. Harrastuksen katsottiin pääosin ylläpitävän kuntoa, ei niinkään kehittävän sitä.

6.5 Vanhempien ehdotuksia toiminnan kehittämiseen

Järjestävän tahon harrasteryhmän omat välineet ovat antaneet heille mahdollisuuden olla ryhmissä mukana. Osa perheistä osallistuu ainoastaan yhteen tarjottuun harrastukseen kerran viikossa, kun taas osa perheistä on mukana useammassa eri toiminnossa viikon aikana.

Toiminnan kehittämisen kannalta kolme vanhempaa mainitsi harrastamiseen liittyvät ajankohdat ja, että harrastaminen voisi tapahtua myös päiväaikaan. Vanhemmilta kysyttäessä harrastuksen yhdistämisestä osaksi päiväkotipäivää tai koulupäivän jälkeen, kaikki pitivät asiaa myönteisenä. Vuorotyötä tekevissä perheissä harrastuksen linkittäminen päiväkoti tai koulupäivän yhteyteen oli erittäin toivottavaa. Vuorotyötä tekeviä perheitä oli haastateltavista kolme. Kaikissa kolmessa perheessä toinen vanhempi on päivätyötä tekevä ja toinen vanhempi vuorotyötä tekevä. Yksi vanhempi mietti lapsen jaksamista, mutta toisaalta lapsen tarvitsevan fyysistä toimintaa. Fyysinen toiminta voisi virkistää ja aktivoida koulussa pääosin istutun päivän päätteeksi. Yhdistetty toiminta mahdollistaisi useamman lapsen harrastamisen.

Linkittämiseen suunnatuissa vastauksissa toivottiin, että ohjaajat voisivat hoitaa koululla kouluikäisten liikunnan ja varhaiskasvatusikäisten kanssa liikuttaisiin päiväkodin tiloissa hoitopäivän päätteeksi. Näin yhteistä ilt-aikaa jäisi perheille enemmän. Yhdessä perheessä koetaan, että arjen aikataulurytmit kuormittavat ja hankaloittavat harrastamista.

”Näkisin, et aina hoitopäivän tai koulupäivän jälkeen heti, välipalan ja päivällisen väliin.”
(V)

Kaksi vanhempaa mainitsi myös kosketuksen merkityksen leikkien ja liikunnan lomassa.

”Omalle lapselle mieleisiä juttuja on ollu ryhmähipat, lapsi tykkää juosta ja mennä ja missä aikuinen ottaa kiinni ja vähän olla lähellä ja halia. Kaikki painit on kivoja, kiinnostaa ja tempuradat on kivoja, kun pääsee monipuolisesti kokeilemaan.” (V)

Vanhempien itse osallistuessa harrastuksiin tai kuljetuksiin, ajankohtina koettiin parhaaksi arki-illat, toiseksi paras ajankohta oli sunnuntai ilt- tai iltapäivä. Kaikki vanhemmat mainitsivat leikin merkityksen harrastamisessa ja vanhemmista kaksi toivoi toiminnan olevan leikkipainotteista.

Toivottiin, että lapsen kuuntelua, ystävällistä sävyä puhua ja kohdella lasta ohjaamisessa jatkettaisiin. Ryhmät, joissa pääsee kokeilemaan erilaisia liikuntalajeja, saivat myös kannatusta. Kiitosta sai ohjaajien kyky ohjata myös niitä lapsia, joilla oli jotakin erityisen tuen tarvetta. Kiitosta sai myös kykyä huomioida lapsia yksilöinä sekä vuorovaikutusta, joka on mahdollistanut lasten kuulemisen toiminnan sisällössä. Yhtenä kaikkien kannattamana ideana oli toteuttaa lasten toivepäivä.

”Semmoinen mihin pääsee kokeilemaa, mihin ei tarvitse sitoutua vaan pääsee kokeilemaan eri harrastuksia edullisesti, ennen ku näkee, onko se hänen juttunsa. Se pitää näkyä mainokses, et heti ei tarvii sitoutua ja se on maksutonta.” (V)

”Must oli kiva, kun joku halus jotain, ni sen mukaan mentiin, mitä pystyttiin vaikka oma vanhempi oli ihan et voi ei. Mut must se oli kiva, et lapsia kuunneltiin.” (V)

Yhden lapsen vanhempi mainitsi, että sosiaalityöntekijä on kokenut, ettei lapselle ole hyötyä kyseisestä liikuntaharrastuksesta. Lapsen päästessä ryhmään maksuttomasti mukaan vanhempi mainitsi, että lapsessa näkyneet positiiviset vaikutukset, kuten motorinen kehitys ja iloisuus on saanut jälkikäteen kiitosta sosiaalityöntekijältä. Kahden vanhemman stressiä vähensi maksuttomuus, kun on yksi taloudellinen huoli arjessa vähemmän.

”Se, että sinne on helppo tulla ja ei, niin ku rajoita, sitä kuka maksaa ja kuka ei maksa, monipuolista liikuntaa, ei mitään liian totista, tykkäsin siitä, että oli leikkipainotteista. Et vaikka pelataan korista, ni leikitän siinä samalla.” (V)

Aika, raha ja monilapsisuus olivat esteitä lapsen monipuoliselle harrastamiselle. Kaikki vanhemmat ovat pitäneet siitä, että harrastuksessa on päässyt kokeilemaan eri lajeja monipuolisesti ja lapsi on tullut mielellään ryhmään. Vanhemmat ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden vanhempien kanssa ja vapaa-ajalla yhdessä olo kertoo joidenkin perheiden kohdalla siitä, että kohtaamista voi tapahtua erilaisissa ympäristöissä sekä yhteisöissä. Harrastuksen avulla voidaan luoda näiden tutkimustulosten ja kehittämisehdotusten avulla yhteisöjä, joilla on vaikutusta lasten ja perheiden hyvinvointiin. Se, miten harrastuksissa lapsia kohdataan, on vanhemmille tärkeä asia. Tietoa ja informaatiota harrastuksista toivotaan päiväkodin ja koulun kautta, koska ne ovat yhteisöjä, joissa lapset ja perheet asioivat ja toimivat viikoittain. Sosiaalisen median kautta tulevaan informaatioon suhtauduttiin myönteisesti. Sosiaalinen media on selkeästi tullut osaksi erilaisten toimijoiden tiedottamista ja helppo tiedottamisen kanava.

Vanhemmat suhtautuivat myönteisesti tutkimukseen ja haastatteluihin vaikka ne käsitelivätkin arkaluontoisia asioita heidän perheestään ja lapsistaan. Aihetta he pitivät tärkeänä.

7 Lasten tulokset

7.1 Fyysisen hyvinvoinnin tulokset

Fyysisen hyvinvoinnin tuloksissa tasapainon, pallonkäsittelyn ja koordinaation kehittymisen osasi nimetä kaksi lasta. Kaikki lapset sanoivat että, harrastamisessa tulee hiki ja kuuma, oppii uusia juttuja sekä uusia leikkejä. Yhden lapsen mielestä harrastuksesta ei ole mitään hyötyä ja se on myös raskasta. Lapsi kuitenkin kokee, että ryhmässä on kavereita ja harrastuksen jälkeen on hyvä olo. Lapsella oli selkeästi ristiriitaisia tunteita harrastuksen hyötyjä kohtaan. Toisaalta siitä ei ollut mitään hyötyä, mutta samanaikaisesti hän osasi mainita asioita, jotka kertovat harrastuksen hyödyistä.

Lapsista neljä koki, että tekeminen on välillä fyysisesti raskasta. Pelit olivat mieluisia viidelle lapselle. Yksi lapsi ei pitänyt, niin paljoa pallopelien pelaamisesta, vaan enemmänkin jumpaamisesta. Kaikki lapsista pitivät sellaisista peleistä, joissa leikitään samalla. Kahden mieles-

tä tylsää oli, jos ei saanut tehdä, mitä itse halusi. Erilaiset hipat olivat myös kaikkien mielestä kivoja mm. banaanihippa, viivahippa, tavallinen hippa ja popcorn -hippa.

”Sen jälkeen on hikinen ja vähän puhki, mut mieli on hyvä.” (L)

”Kivointa on erilaisia juttuja ja oppii uutta, omalla sohvalla, jos olis koko ajan, ni ei paljon tulis hiki, ja liikkuminen on kuitenkin tosi tärkeätä, siks et saa liikuntaa ja ei tuu sairauksia.” (L)

7.2 Psykkisen hyvinvoinnin tulokset

Kaikki lapset kokivat psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, että ryhmässä on kiva käydä ja ilma-
piiri on hyvä. Harrastamisesta tulee kaikille hyvä mieli. Yksi lapsi mainitsi, että vaikka harras-
tukseen olisi ollut joskus vaikea lähteä, niin sen jälkeen olo on hyvä. Neljän mielestä oli tyl-
sää, jos tuli jotain erimielisyyksiä esimerkiksi siitä, että joku ohitti jonossa.

”Yhteishenki on hyvä ja sen jälkeen on energinen olo ja hyvä fiilis.” (L)

7.3 Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Sosiaalisen hyvinvoinnin tulosten osalta kaikki lapset kokivat, että kaikki lapset ovat ryhmässä
kavereita ja heidän kanssaan ollaan myös harrastuksen ulkopuolella. Kaikki lapset kokivat,
että vanhempien ei tarvitse olla harrastuksissa mukana. Lapsista neljä koki, että vanhemmat
voivat kuitenkin olla välillä mukana. Kahdesta lapsesta oli erityisen mieluisaa se, että ryhmäs-
sä oli myös pienempiä lapsia mukana. Kaksi vanhempaa lasta oli selkeästi sitä mieltä, että he
harrastaisivat mieluummin ilman vanhempaa.

*”Koska siellä on kiva käydä, liikkua ja pelata ja olla kavereiden kaa. On kivaa, ku siellä on
vetäjiä ja siel saa leikkiä, mitä ei vielä osaa ja voi leikkiä sitä sit kotona.” (L)*

”Välillä ollaan niin paljon yhdessä koko ajan, et me aletaan kinastelee.” (L)

7.4 Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Kaikki lapset kokivat, että heidän omat harrastamisen välineet kyseiseen harrastamiseen ovat
hyvät. Harrastuksiin pääsyn esteiksi lapset kokivat jonkin muun menon, sairastumisen tai lo-
mamatkan. Ryhmän liikuntavälineet arvioitiin myös riittäviksi.

”Välineet meillä on hyvät, meil on hyvät kengät.” (L)

”Äiti kuljettaa harrastuksiin, välillä ei pääse, jos on esim. kaverin synttärit.” (L)

Yksi lapsi haluaisi harrastaa ratsastusta. Tähän hänellä ei ole mahdollisuutta, koska hänellä itsellään on, niin monta harrastusta. Kyseessä on perhe, jossa on kolme lasta. Toinen lapsi haluaisi harrastaa hevospooloa. Lapset, jotka mainitsivat hevosiin liittyvät vastaukset, olivat eri haastatteluryhmissä, joten tämän vastauksen kohdalla ei ollut kysymys siitä, että toisen vastauksella olisi ollut vaikutusta toisen vastaukseen. Ratsastuksen ollessa poissuljettu harrastus lapsi näki kuitenkin keinon harrastaa hevosiin liittyviä asioita.

”Keppareita olis kans kiva harrastaa.” (L)

Yksi lapsi haluaisi harrastaa jumppaamista, mutta kertoi sen olevan liian kaukana kotoa. Sama lapsi mainitsi pitävänsä erityisesti kaikesta tekemisestä jumppaamisesta. Lapsella on sisarus ja ajankäyttö on haasteellista. Vanhemmat ovat kertoneet, että haluavat, että kaikilla on jokin harrastus. Jumppaan on liian pitkä matka, koska sinne on mentävä bussilla. Isän ollessa töissä harrastukseen ei pääse, koska äidillä ei ole ajokorttia.

Lapsista yksi pohti jääkiekkoharrastuksen aloittamista, mutta koki, että sitten se voisi mennä toisen harrastuksen kanssa päällekkäin ja, että liika harrastaminenkaan ei ole terveellistä. Kaksi lasta pohti myös jääkiekossa esiintyvää väkivaltaa ja sen pelottavuutta. Kyseiset lapset olivat samassa haastattelussa.

”Lätkässä se on pelottavaa, ku jos käy kattoo sitä, ni ne isot miehet taklaa kovaa ja osu seinää päin ja lähti hammas ja kypärä. Se on pelottavaa, ku ne tappelee, se ei oo hyvä juttu.” (L)

7.5 Toiminnan sisällön kehittäminen lasten näkökulmasta

Lasten toiminnan sisällön kehittämisen tuloksia kysyttäessä vastaukset tulivat hyvin nopeasti. Lapset osasivat nimetä hienosti, mistä pitävät ja mistä eivät. Harrastuksessa kivointa on neljän lapsen mielestä kaupunkisota, jos joukkueet olivat reilut. Kaksi lasta piti loppupeleistä. Neljä piti jumppaamisesta. Kaikkien mielestä olisi hyvä idea välillä pitää lasten oma toivepäivä. Leikeistä kivojen leikkien joukossa olivat myös pallorosvo ja saippuakupla.

”Koripallo ei ole kivaa.” (L)

Liikuntakasvatuksen kannalta on huomioitava, miten lapset ja nuoret itse kertovat liikunnan osalta olevan esteitä omalle harrastamiselleen. Liikuntamotiiveja on tutkittu, mutta esteet ovat jääneet huomioimatta. (Kokko & Hämylä 2015, 40.) Monilapsisten perheiden lapset osasivat nimetä ajanpuutteen yhdeksi esteeksi mieleiselle harrastukselle ja yksi lapsi tiesi vanhemman ajokorttittomuuden olevan este juuri sille harrastukselle, jossa hän olisi kaikkein eniten halunnut käydä.

Kaikki kokivat, että omat harrastamisen välineet olivat hyvät. Lapset osaavat pohtia asioita erilaisista näkökulmista ja tuoda omaa kokemustaan esiin sitä kysyttäessä. Pohdintaa herätti se, kuinka usein lasten mielipidettä harrastuksissa kysytään. Toki aikuisella on kokemukseen perustuen tietoa siitä, millainen harjoittelu ja harrastaminen tukevat lasta ja lapsen kehitystä kulloisessakin ikä- ja kehitysvaiheessa, mutta tekemisen sisältöön lapsilla voisi olla enemmän päätösvaltaa. Ohjaajat ovat antaneet lapsille toiminnassa jo valmiita malleja ja esimerkkiharjoitteita, joista lapset osaavat selkeästi jo sanoa, mitkä ovat heille mieleisiä. Mieleisen tekemisen kautta lapset saadaan myös innostumaan liikunnasta. Kaverisuhteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen osuus liikuntaharrastusta suunniteltaessa on merkittävässä roolissa. Ryhädynamiikkaan on tästä näkökulmasta kiinnitettävä huomiota, jotta kaikilla on hyvä ja turvallinen olla ryhmässä.

8 Ohjaajien tulokset

8.1 Fyysisen hyvinvoinnin tulokset

Fyysisen hyvinvoinnin tuloksissa kaikilla ohjaajilla oli kyky nostaa esiin lapsen fyysiseen kuntoon positiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Tekijöitä olivat kestävyys, nopeus, liikkuvuus, fyysinen terveys ja liikunnallisen elämäntavan oppimisen merkitys koko loppu elämää ajatellen. He mainitsivat myös fyysisen kunnan ja jaksamisen heijastumisen arkeen. Kaikki puhuivat myös ylipainosta ja liikkumattomuudesta sekä niiden vaikutuksesta lapsen. Perusliikuntataitoihin mainittiin heittäminen, pyöriminen, kieriminen ja miten liikkumattomuus näkyy lapselta jo varhaisessa vaiheessa. Liikkumattomuuden puutteen haasteet mainitsivat kaikki haastattavista ja niiden aiheuttaman esiintyvyyden kolmasosalla lapsista mainitsi kaksi. Liikkumattomuuden puute ja perusmotoristen taitojen heikkous heijastui myös liikunnallisissa leikeissä kahden mielestä. Haastatteluissa nousi esille erityistuen tarpeessa olevat lapset ja heidän huomioiminen sekä ohjaajalta vaadittava taito työskennellä erilaisten lasten kanssa. Ohjaajat kokevat toimivansa innostajina, joiden tehtävä on motivoida lapsia liikkumaan ja sitä kautta he toivoisivat lasten innostuvan liikkumaan ja olemaan aktiivisia vapaa-ajalla.

”Lähinnä se, et pitäis pystyä innostaa lapsia, et se on hauskaa ja liikkumaan omalla ajalla ja omatoimisesti.” (O)

”Päiväkoti ja alakouluikäisellä puutteelliset perustaidot, kumuloituu mitä vanhemmaksi kasvaa.” (O)

8.2 Psykkisen hyvinvoinnin tulokset

Harrastuksen vaikutuksista psyykkiseen hyvinvointiin kaikki mainitsivat itsetunnon, energianpurun ja yhteisen tekemisen sekä sen, että on tärkeä olla osa jotain ja kuulua johonkin. Haastatteluissa esiintyi myös voimaantumisen, kyky ratkaista ongelmia, sosiaalinen yhdessä olo muiden lasten ja omien vanhempien kanssa. Muita ilmenneitä tekijöitä haastatteluissa olivat

turvallisuuden koetut vaikutukset ohjaamisessa, säännöt, tasavertaisuus, kuunteleminen vastavuoroisesti lapsen ja vanhemman välillä. Oikeanlaisen kosketuksen merkityksen mainitsi myös kaksi haastateltavaa. Kaikki kokivat myös toiminnan vaikuttavan positiivisesti perheisiin. Fyysisen kosketuksen merkityksen mainitsi haastateltavista kolme.

”Aikuis-lapsiryhmät yhdessäoloa ja vuorovaikutuksen lisääminen. Fyysinen kosketus, jos sitä on haastava kotona saada muuten esim. isäpoikaryhmät on tässä suhteessa koettu hyviksi, jos isän on vaikea olla lapsen lähellä. Niin esim. nassikkapainissa se tulee luontevasti.” (O)

”Jokainen joka näkee lapsen liikkuvan jossain ryhmässä ja kokee sen positiivisesti niin se vaikuttaa epäsuorasti perheeseen, kun lapsi on innostunut ja kiinnostunut jostain.” (O)

Ohjaajat pitivät tärkeänä sitä, millaisia ovat ohjaajan taidot ja miten hän pystyy ottamaan yksilöitä huomioon. He kokivat, että liikunnallista rajoitteista huolimatta lapsen on mahdollista ja turvallista kiinnittyä ryhmään, jos ohjaaja osaa huomioida yksilön ja hänen tarpeitaan. Kaikki ohjaajat ymmärsivät myös sen, millainen vaikutus ohjaajalla on lapsen saamaan liikuntakokemukseen.

”Onnistumisen elämys ruokii itseluottamusta, sitä kautta itsetunnon kasvua ja kehittymistä, jokainen haluaa jossain vaiheessa kokea pätevyden tunnetta, sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmässä, tulee uusia kavereita, kaverisuhteita, vuorovaikutustaitoja kehittyvät, ryhmäliikunnassa on paljon positiivisia, voimaannuttavia piirteitä, toki jos ohjaaja ei pysty näitä huomiomaan, niin sitä voi myös latistaa.” (O)

8.3 Sosiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Sosiaalisen hyvinvoinnin tuloksissa keskeisenä kaikkien vastauksissa nousi esiin kannustus ja huomioiminen, säännöt, rajat, selkeys, turvallisuus, perheiden ja lasten keskinäinen sosiaalinen kansa käyminen ja sen vaikutukset hyvinvointiin. Sosiaalisuuden kautta koetaan, että perhe voi saada olla osallinen yhteisössä ja heille annetulla toiminnan suunnitteluvastuulla on myös osallistava vaikutus.

”Tuetaan osallistumista, kuullaan kaikkia, kannustetaan, vuoroviikoin esim. saisi perheet suunnitella toimintaa, perhepareja, tukiperheitä ja saattaa perheitä yhteen, näin voi löytyä perheitä, joiden kanssa toimia vapaa-ajalla.” (O)

”Turvallisuuteen vaikuttaa rajat. Vuorovaikutukseen aikuinen pystyy ehdottomasti vaikuttamaan ohjauksella.” (O)

Kysyttäessä, jääkö joku lapsi ryhmän ulkopuolelle ohjaajat kokivat, että ei, mutta tiedostivat selkeästi ohjaajan vaikutuksen ryhmädynamiikkaan luomisessa ja aikuisen vastuun kaikkien lasten osalta siinä, että jokainen kokee olevansa tervetullut.

Kokemus osallisuudesta vaatii kuitenkin aikaa, jotta tuntemukset kehittyvä ja sen täytyy rakentua yksilölle merkittäväksi, jotta hän kokee saavansa itse jotain ja olonsa turvalliseksi. Yksilön saadessa olla itse muokkaamassa yhteisöään haluamaansa suuntaan, muodostuu hänelle sitä kautta osallisuuden kokemus. (Pirnes & Tiihonen 2010, 207-208.)

8.4 Materiaalisen hyvinvoinnin tulokset

Materiaalisen hyvinvoinnin puutetta liikuntavälineiden suhteen ei ole päässyt muodostumaan, koska yhdistys on pyrkinyt järjestämään kaikki välineet. Tämä on asia, joka on huomioita jo toimintaa suunniteltaessa. Perheiden ja lasten materiaalisen ulottuvuuden merkitys liittyi lähinnä sisä- ja ulkopelivaatteisiin. Joillakin perheillä havaittiin olevan puutteita urheiluvaatetuksessa, esimerkiksi farkuissa on tultu urheilemaan, mutta tämän ei ole haluttu olevan este liikkumiselle tai osallistumiselle. Toisinaan perheet tarvitsevat myös ohjausta ja apua, jos he eivät ole aiemmin olleet mukana ohjatussa liikunta- tai harrastustoiminnassa.

”Vaatteet ja kengät on perheiltä ja esim. kenkiä on pyritty järjestään ja palloja. Osa saattaa tulla liikkumaan farkuissa, ei niin liikunta- tai urheiluvarusteissa, meillä sitä ei haluta katsoa pois sulkevaksi tekijäksi vaan kaikille halutaan mahdollistaa liikkuminen. Esim. urheilu-seuroissa maksulliseen seuratoimintaan ei pystytä kaikissa perheissä osallistua, kun ei ole harrastamiseen vaadittavia varusteita.”(O)

Kolme ohjaaja on tehnyt havainnon siitä, että monikulttuuristen perheiden tyttöjen liikunta-harrastuksiin ei niinkään panosteta. Yhtenä esimerkkinä oli yhteistyökumppanin maksuton harrastuskokeilu, johon lapset saivat osallistua. Maksuttoman kokeilujakson jälkeen, muutama tyttö olisi halunnut siirtyä kyseisen harrastuksen pariin, mutta vanhemmat eivät sitä tukenneet. Monikulttuurisia poikia on yleisesti harrastusryhmissä enemmän. Kulttuuri, uskonto ja kieli asiat ovat toisinaan haasteita, eikä harrastuksen ohjaamisen lomassa ole kovinkaan paljoa aikaa ohjata perheitä.

Ohjaajilla itselläänkin on perheet ja omat aikataulut arjessa eikä vapaaehtoistyöhön löydy välttämättä aikaa. Ohjaustuntien suunnitteluun, matkoihin ja harrastusryhmien erilaisten asioiden hoitoon menee aikaa lähes yhtä paljon kuin käytännössä ohjattavaan harrastustoimintaan.

Positiivisena asiana ja vahvuutena on nähty hyvinkin erilaisista sosioekonomisista lähtökohdista olevien perheiden lähentyminen ja se, että harrasteryhmissä ei esiinny lasten kesken pois-

sulkemista tai leimaamista. Jos joidenkin lasten välillä huomataan esim. poissulkemisen yrittämistä, niin niihin on puututtu välittömästi.

Ohjaajat kokevat, että ennen kuin vaikeista asioista voidaan keskustella tai materiaalisista asioista, on kyettävä luomaan perheiden kanssa keskusteluyhteys ja luottamuksellinen suhde. Ohjaajat kokivat, ettei heillä ole resursseja vapaa-ajallaan ohjata perheitä harrastusten ulkopuolisissa ongelmatilanteissa eikä se ole heidän tehtäväkään. Heillä on tarpeeksi tietoa, ohjata perheitä eteenpäin avun saamiseksi tai ohjaajat voivat keskenään keskustella, jos eteen tulee ongelmatilanteita.

”On varmasti ja on hyvä että me tiedetään, mihin me pystytään tässä toiminnassa. Ammatillinen rajaaminen pitää ymmärtää.” (O)

8.5 Toiminnan kehittäminen ohjaajan näkökulmasta ja perheiden osallisuuden tukeminen verkostoissa

Ohjaajat kokevat, että rakenteellisilla asioilla voitaisiin vaikuttaa lasten matalan kynnyksen harrastamiseen. Poikkihallinnollista yhteistyötä ja verkostojen kehittämistä koulujen ja päiväkotien kanssa nostettiin myös esiin. Myös liikuntapaikkojen tehokkaampi käyttö vapailla vuoroilla tulisi mahdollistaa liikkumiseen niille lapsille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua maksulliseen toimintaan. Yhden maksullisen ohjaajan turvin voitaisiin saada lapset liikkumaan tiloihin, jotka seisovat tyhjillään.

”Tuntuu, että joka paikassa hirveesti yritetään, mut konkreettiset toimenpiteet jää, puhutaan, mutta ei tapahdu. Enemmän konkreettisia ryhmiä, joihin saadaan lapsia mukaan.”(O)

Puhuttaessa taloudesta ja materiaalien esteiden poistamisesta kaikki kokivat, että turhia päättäviä väliportaita ei saisi olla liikaa. Kunnat voisivat olla suorassa kontaktissa toimijoihin ja poistaa ohjaajien näkökulmasta materiaalisia esteitä antamalla tiloja käyttöön. Materiaalisia esteitä voitaisiin myös poistaa tehokkaammalla välineiden kierrätyksellä. Heidän mielestään raha ei aina tuo toiminnan sisältöön ja ohjaamiseen laatua, mutta yksikin hyvä ohjaaja voi vaikuttaa positiivisesti lapsen liikuntakokemukseen. Yhdistys ja perheet ovat keskenään järjestäneet esimerkiksi jalkapallokenkiä, varusteita ja palloja niitä tarvitseville.

Osallisuuden he näkevät toiminnassa, niin että lapset ja perheet uskaltavat tuoda omia näkemyksiään esille ja sen kautta voidaan pyrkiä järjestämään toiminnassa ja verkostoissa asioita heidän näkökulmastaan. Osallisuus on myös yhdessä olemista, tekemistä, omien ajatuksien ja näkemyksien esille tuomista ja muiden ihmisten ajatusten ja näkemyksien kuulemista. Osallisuus on ohjaajien mielestä osallistavaa dialogia, huomioimista, kunnioittamista ja yhteistä päätöksentekoa.

”Osallisuus on sitä, että tunnustetaan omia haluja, näkemyksiä siitä, mitä halutaan tehdä ja uskalletaan tuoda niitä julki ryhmässä. Ja pystytään osallistua näiden asioiden järjestämiseen.”(O)

Osallisuuden tukemista toiminnassa tulisi kehittää myös monikulttuurisuuden näkökulmasta. Kommunikointi etenkin aloitus- ja liittymisvaiheessa on tärkeää, jotta lapsi pääsevät osaksi ryhmää. Tähän vaiheeseen tulisi olla kirjallista materiaalia myös muilla kuin suomen kielellä. Kirjallista materiaalia tulisi olla saatavilla ainakin englannin, ruotsin, venäjän, viron ja somalin kielellä. Perheet tarvitsevat myös tukea ja ohjausta, jos eivät ole koskaan olleet ohjatussa toiminnassa mukana. Jokin kantasuomalaiselle täysin vähäpätöinen ja itsestään selvä asia voi olla toiselle aivan uusi ja vieras, hän tarvitsee siinä tukea.

Osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin tukea myös ottamalla vanhempia mukaan toiminnan sisällön suunnitteluun. He saisivat lasten kanssa yhdessä suunnitella liikuntatehtäviä ja sitä kautta huomata, että osaavat toimia ja liikkua yhdessä. Se voisi edes auttaa myös yhdessä toimimista arjessa, kun huomataan, että onnistumisia tulee. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1.) on tiivistetty tärkeimmät tutkimustulokset.

<p>Miten harrastus vaikuttaa lapsen ja perheen osallisuuteen ja hyvinvointiin?</p> <p>a. Miten lasten vanhemmat kokevat lapsensa liikuntaharrastuksen tukevan lapsen ja perheen osallisuutta sekä hyvinvointia neljän ulottuvuuden kautta?</p> <p>b. Miten lapset kokevat fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja materiaalisen ulottuvuuden harrastustoiminnassa?</p> <p>c. Miten ohjaajat näkevät harrastustoiminnan vaikutukset hyvinvointiin neljän eri ulottuvuuden kautta?</p>	<p>Miten harrastustoimintaa tulisi kehittää?</p> <p>a. Miten vanhempien mielestä harrastustoimintaa tulisi kehittää lapsen ja perheen näkökulmasta?</p> <p>b. Miten lapset kokevat toiminnan mielekkyyden?</p> <p>c. Miten ohjaajat kokevat voivansa kehittää toimintaa tukemaan lapsiperheitä?</p>
--	--

<p>a. Harrastuksen koettiin olevan pääosin sosiaalisesti ja psyykkisesti hyödyllinen lapselle ja perheelle. Lapset saavat harrastuksen kautta itseluottamusta ja sosiaalisia taitoja. He ovat virkeämpiä ja saavat onnistumisen kokemuksia. Vanhemmat saavat myös olla osa ryhmää ja keskittyä harrastuksessa lapsen kanssa olemiseen. Harrastaminen vaikuttaa perheisiin positiivisesti. Taloudellinen tilanne estää monipuolisen harrastamisen. Eri lajien kokeilu on hyvä asia.</p>	<p>a. Harrastustoimintaa tulisi yhdistää myös koulu ja päiväkotipäivien yhteyteen. Vanhemmat/huoltajat toivoivat liikunta-harrastuksen olevan leikinomaista. Lasten toivepäivä</p>
<p>b. Kaikki lapset sanoivat että, harrastamisessa tulee hiki ja kuuma, oppii uusia juttuja sekä uusia leikkejä. Kaikki lapset kokivat, että ryhmässä on kiva käydä ja ilmapiiri on hyvä. Liikuntaharrastuksesta tulee hyvä olo ja kaikki ovat kavereita keskenään. Kaikki lapset kokivat, että vanhempien ei tarvitse olla harrastuksissa mukana. Kaikki lapset kokivat, että heidän omat harrastamisen välineet kyseiseen harrastamiseen ovat hyvät. Monilapsisten perheiden lapset osasivat kertoa ajan puutteen olevan esteenä mieleiselle harrastukselle.</p>	<p>b. Lapset pitävät peleistä, joissa leikitään samalla. Kaikkien mielestä olisi hyvä idea välillä pitää lasten oma toivepäivä.</p>
<p>c. He mainitsivat myös fyysisen kunnon ja jaksamisen heijastumisen arkeen. Kaikki puhuivat myös ylipainosta ja liikkumattomuudesta sekä niiden vaikutuksesta lapsen. Perusliikuntataitoihin mainittiin heittäminen, pyöriminen, kieriminen ja miten liikkumattomuus näkyy lapsesta jo varhaisessa vaiheessa. Liikkumattomuuden puutteen haasteet mai-</p>	<p>c. Verkostoitumista tarvitaan eri sektoreiden toimijoiden kesken ja monikulttuurisuustyötä tulee kehittää IF Kungenin toiminta-alueella. Ohjaajat kokevat, että rakenteellisilla asioilla voitaisiin vaikuttaa lasten matalan kynnyksen harrastamiseen. Poikkihallinnollista yhteistyötä ja verkostojen kehittämistä koulujen ja päiväkotien kanssa nostettiin myös esiin.</p>

<p>nitsivat kaikki haastateltavista. Kaikki kokivat myös toiminnan vaikuttavan positiivisesti perheisiin. Harrastuksen vaikutuksista psyykkiseen hyvinvointiin kaikki mainitsivat itsetunnon, energianpurun ja yhteisen tekemisen sekä sen, että on tärkeä olla osa jotain ja kuulua johonkin. Sosiaalisen hyvinvoinnin tuloksissa keskeisenä kaikkien vastauksissa nousi esiin kannustus ja huomioiminen, säännöt, rajat, selkeys, turvallisuus, perheiden ja lasten keskinäinen sosiaalinen kanssa käyminen ja sen vaikutukset hyvinvointiin. Ohjaajat näkivät, että hyvinvoinnin ulottuvuuksissa kaikki osat alueet olivat yhtä tärkeitä ja liikunnan avulla voidaan vaikuttaa kaikkiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin sekä materiaalisia esteitä voidaan poistaa verkostoyhteistyöllä.</p>	<p>Myös liikuntapaikkojen tehokkaampi käyttö vapailla vuoroilla tulisi mahdollistaa liikkumiseen niille lapsille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua maksulliseen toimintaan. Yhden maksullisen ohjaajan turvin voitaisiin saada lapset liikkumaan tiloihin, jotka seisovat tyhjillään. Puhuttaessa taloudesta ja materiaalisten esteiden poistamisesta kaikki kokivat, että turhia päättäviä väliportaita ei saisi olla liikaa. Kunnat voisivat olla suorassa kontaktissa toimijoihin ja poistaa ohjaajien näkökulmasta materiaalisia esteitä antamalla tiloja käyttöön. Materiaalisia esteitä voitaisiin myös poistaa tehokkaamalla välineiden kierrätyksellä. Osallisuuden näkökulmasta itse toimintaa tulisi kehittää myös monikulttuurisuudenhuomioiden. Kommunikointi etenkin aloitus- ja liittymisvaiheessa on tärkeää, jotta lapsi pääsevät osaksi ryhmää. Tähän vaiheeseen tulisi olla kirjallista materiaalia myös muilla kuin suomen kielellä.</p>

Taulukko 1. Tutkimuksen päätulokset.

9 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että harrastamisella on positiivisia vaikutuksia lapseen ja perheisiin. Vanhempien haastatteluissa esiin nousseita lapsen harrastamisen esteitä on kolme. Ensimmäisenä esteenä on raha ja perheen tiukka taloudellinen tilanne. Toisena esteenä on aika ja kolmas este on monilapsisuus, koska perheiden tulee pyrkiä huomioimaan jokaista lasta ja työssäkäyvillä arjen aikataulujen sovittaminen on haasteellista sekä vie voimavaroja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusta Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo (2012) käy ilmi, että liikunnan kustannukset ovat lähes kolmasosalle vanhemmista liian korkeat ja este lapsen liikunnalliselle harrastamiselle. Kymmenen vuotta sitten kyseistä mieltä oli kymmenesosa. Vanttajan, Tähtisen, Zacheuksen ja Kosken Liikkumattomuuden jäljillä pitkittäistutkimuksesta (2017) voi todeta, että suuret kustannukset liikunnan harrastamiseen ovat yleisin haittaava tekijä maahanmuuttajilla Suomessa. Yksi viidestä sanoi, että se haittaa erittäin paljon harrastamista ja yli kolmasosan liikkumista se haittasi melko tai erittäin paljon. Hyvinvointia ja terveyttä heikentävät elämäntavat ja ongelmat siirtyvät tutkitusti perheissä seuraavalle sukupolvelle. Vanhempien hyvinvoinnilla ja perheen elinolosuhteilla on tutkimusten mukaan ratkaisevan tärkeä vaikutus.

Kuntien kolmannelle sektorille osoittama tuki on ensi arvoisen tärkeää, koska monikulttuuris-
tuvassa Suomessa kulttuurillisten tekijöiden vaikutukset heijastuvat myös harrastuspiireihin. Näiden tutkimustulosten perusteella myös poikkihallinnollista yhteistyötä tulisi IF Kungenin toiminta-alueella lisätä suuresti, jotta lasten eriarvoisuutta voitaisiin ennaltaehkäistä ja tasa-arvoa lisätä. Toiminta-alueena Hakunilan suuralueella on tässä työssä aiemminkin todettu olevan omat erityispiirteensä.

Toiminnan toteuttamisen mahdollistaviksi paikoiksi sekä vanhemmat/huoltajat ja ohjaajat kokivat päiväkodin ja koulun. Vanhemmat/huoltajat toivoivat informaation tulevan näiden toimijoiden kautta ja sen olevan verkossa sähköisesti helposti saatavilla, sosiaalinen media mainittiin myös. Poikkihallinnollisen yhteistyön tekeminen voi parhaimmillaan voimaannuttaa lapsiperheitä ja täydentää palveluaukkoja. Ohjaajat kokevat, että kaupungin tulisi olla aktiivinen toimija ja kerätä eri alueiden toimijoita yhteen konkreettisten käytännön toimien lisäämiseksi. Tulkkipalveluiden käyttö harrastetoiminnassa olisi myös suotavaa erityisesti alueilla, joilla on monikulttuurisuutta. Monikulttuurisia työntekijöitä olisi hyvä saada toimintaan mukaan perheiden tueksi. Yhteyksien tarkastelun perusteella kuitenkin tiedetään, että lasten ja nuorten (kuten myös aikuisten) omaehtoinen liikunnan lisäämiseen tarvitaan toimia, jotka toteutetaan samanaikaisesti monella eri tasolla. (Reivinen, Vähäkylä 2013, 224.)

Talous nousi esiin selvästi tuloksissa ja sen vaikutukset siinä, millaisten harrastusten pariin lapset pääsevät. HuosTa -hankkeen tulosten mukaan sosioekonominen huono-osaisuus on hyvin näkyvää pienten lasten ja erityisen näkyvää sijoitettujen lasten perheissä. (Heino, Hyry,

Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 104.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2014) määritelmän mukaan sosioekonominen asema liittyy hyvinvoinnin aineellisiin ja niiden hankkimiseen liittyvien voimavarojen edellytyksiin. Edellytyksiä ovat esimerkiksi asumistaso, omaisuus ja tulot. Kaikki nämä tekijät nivoutuvat toisiinsa ja niillä on yhteys terveyteen ja hyvinvointiin sekä niiden määrittäjiin. Koulutus vaikuttaa tietoihin, taitoihin ja ammattiasemaan. Se, millainen taloudellinen tilanne ihmisellä on, määrittää myös hänen kulutusmahdollisuuksiaan ja elinolojaan.

Vanhempien/hooltajien ja ohjaajien ajatuksissa sekä suhtautumisessa oli erilaisuuksia siinä, miten merkittävänä pidetään fyysisen kunnon merkitys lapselle. Vanhemmilla/hooltajilla vastauksien painotus kertoo fyysisen ulottuvuuden kautta olevan huomattavasti vähemmälle huomiolle jäänyt asia kuin muut ulottuvuudet. Ohjaajilla, joilla on sosiaali-, terveystyö-, kasvatustyö- ja liikunta-alan koulutus ja kokemusta lasten sekä nuorten kanssa työskentelystä on myös fyysisen ulottuvuuden näkökulmasta laajempi ymmärrys fyysisen hyvinvoinnin merkityksestä. Vanhemmat/hooltajat näkevät psyykkiset ja sosiaaliset painopisteet tärkeimmiksi, kun taas ohjaajat kokevat jokaisen ulottuvuuden yhtä merkitykselliseksi asiaksi, joka tulee huomioida puhuttaessa lapsista ja liikunnasta. Ohjaajat osasivat nimetä selkeästi asioita, joihin toiminta vaikuttaa fyysisten ominaisuuksien suhteen. Psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden osalla vanhemmilla/hooltajilla ja ohjaajilla oli selkeästi enemmän samansuuntaista ajattelua siitä, millainen vaikutus niillä on lapseen. Vaikutukset olivat sosiaalisten suhteiden merkityksen tärkeys ja sosiaalisten taitojen oppiminen. Tuloksista oli havaittavissa, että tarve kuulua johonkin ja sosiaaliset suhteet ovat hyvin tärkeitä kaikille. Jaana Minkkisen väitöskirjassa (2015) tuodaan esille sosiaalisten suhteiden tärkeä merkitys lapsille ala-koulussa, ne ovat jopa tärkeämpiä tekijöitä kuin koulumenestys.

Lapsista kaikki kokivat, että heille tuli hiki harrastamisessa ja kaksi osasi nimetä liikunnan vaikutukset omaan terveyteen. Liikunnan terveysvaikutuksista tulisikin puhua jo pienille lapsille, jotta he saisivat tietoa sen vaikutuksista itseensä ja pystyisivät nähdä sen laajemman merkityksen. Haastattelujen lomassa kävi ilmi, että lapset ymmärtävät hienosti syy-seuraussuhteita ja osaavat keskustella niistä hyvinkin rakentavasti ja hienosti. Lapset kokivat, että he voivat harrastaa ilman vanhempiakin. Vanhemmat puolestaan halusivat harrastaa lastensa kanssa, koska monilapsisten perheiden vanhemmille ne olivat hetkiä, jolloin saa keskittyä kyseiseen lapseen. Tässä vanhemmilla ja lapsilla oli selkeä näkemys ero. Vanhemmat pitivät lasten keskinäistä sosiaalista kansaa käymistä ja siitä saatuja taitoja sekä eri lajien kokeilua tärkeimpänä kuin fyysistä ulottuvuutta.

Lasten tuloksissa oli erittäin positiivista, että kaikki kokivat, että heillä on harrastuksessa kavereita. Säännöt ja reiluus olivat myös tärkeitä. Liitu-tutkimuksessa (2018) todetaan, että urheilevat lapset ja nuoret ovat muita useammin sitä mieltä, että yhteiset säännöt ovat tärkeitä ja niitä tulee noudattaa.

Materiaalista ulottuvuutta tarkastellessa lapset itse kokivat, että heillä on riittävät välineet ja vaatteet liikunnan harrastamiseen. Samanaikaisesti heillä oli toiveita siitä, mitä he haluaisivat harrastaa, mutta eivät voineet, koska perheillä ei ole aikaa. Aika on siis yksi este, jonka lapset, aikuiset sekä ohjaajat mainitsivat.

Opinnäytetyö on auttanut jäsentämään potentiaaliset yhteistyökumppanit ja sen, mihin asiakkaiden näkökulmasta alueellista toimintaa tulisi kehittää. Opinnäytetyön pohjalta on valittu ne toimenpiteet, joita yhdistys jatkossa tekee ja mihin resurssit kohdennetaan.

Opinnäytetyön pohjalta toiminnan sisältöä kehitetään leikinomaisemmaksi, koska lapset pitivät liikunnasta, jossa leikitään samalla. Vanhemmat kokivat leikinomaisuuden olevan myös hyvä asia. Lasten toivepäivän ottaminen käyttöön oli myös hyvä idea ja sen avulla voidaan lisätä osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia toiminnan sisällössä. Vanhempien mukaan ottaminen sisällön suunnitteluun osallistaa myös vanhempia. Vanhempien tuloksista nousi esiin harrastusten linkittäminen päiväkotia ja koulupäivien yhteyteen. Kaksi koulua on halukkaita ryhtymään harrastustoiminnan linkittämiseen koulupäiviin tai koulupäivien yhteyteen. Toinen kouluista on jo aloittanut toiminnan ja toisen koulun kanssa yhteistyö on vielä keskustelun asteella. Keskustelun asteella oleva koulu on valmis kustantamaan omasta budjetistaan harrastustoimintaa koulunsa oppilaille kerran viikossa kahden tunnin ajan koulupäivän jälkeen. Käytännössä ohjauspalkkiot eivät ole suuret, mutta toiminnalla voidaan tarjota lapsille osallistumisen mahdollisuus. Tämänkaltaiselle toimintamallille on ilmennyt kiinnostusta.

Monikulttuurisen ja kotouttavan työn saralla on paljon alueellista kysyntää, johon pyritään luomaan visuaalista materiaalia tukemaan ohjaustyötä lasten ja lapsiperheiden parissa. Kuvakorttien käyttöä on jo kokeiltu liikunnan ohjaamisen tukena ja se on todettu hyväksi ohjauskeinoksi. Korttien käyttöä tullaan kehittämään yhteistyökumppanin kanssa kohdentaen, niin että jokainen liikuntakerta on mahdollista ohjata kuvakorttien avulla. Tämä helpottaa etenkin monikulttuurista kohtaamista ja luo osallisuuden mahdollisuuden ja pääsyn yhteisöön ilman yhteistä kieltä.

Kehittämistyön tuloksena saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin ja niiden avulla toimintaa pystytään käytännössä järjestämään verkostoissa lapsiperheille sopivampina ajankohtina. Loppuarvioinnissa voidaan havaita muutamia seikkoja; kyseisellä tutkimusalueella on haastetta tulevaisuudessa kehittää monikulttuurisille perheille suunnattua toimintaa ja osallistamisen malleja. Tutkimuksen tekemisen aikana havaittiin toiminnan liittymisvaiheessa ongelmia, jotka johtuivat joidenkin perheiden taloudesta tilanteesta ja monikulttuuristen tyttöjen harrastuksen tukemattomuudesta. Kommunikaation välineeksi tarvitaan myös yhteinen kieli. Tämän tutkimuksen osalta yhteisen kielen omaaminen olisi varmasti antanut laajempaa näkökulmaa eri hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, jos aineistoa olisi saatu kerättyä enemmän.

Tässä kohtaa on mahdollista todeta, että sosioekonomisen taustan ottaminen osaksi viitekehystä oli hyvä valinta, koska se nousi taloudellisten resurssien osalta esiin materiaalisessa tutkimusaineissa. Näissä tutkimustuloksissa esiin nousseet tulokset ovat samansuuntaisia kuin esimerkiksi Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimustulokset (2018). LIITU-tutkimuksesta käy ilmi, että liikunnan harrastamisen esteeksi yli puolet 7-, 9-, 11-, 13- ja 15- vuotiaista lapsista itse kokivat liikuntalajiohjauksen puutteen kodin läheisyydessä, muut harrastukset ja harrastuksen kalleuden olevan este liikuntaharrastukselle.

Taulukkoon 2. on kirjattu tässä tutkimuksessa (IF Kungen rf) esiin nousseita osallisuuden esteitä lasten harrastamiselle sekä lasten ja perheiden osallisuuden lisäämistä ja tukemista mahdollistavia tekijöitä.

Esiin nousseita osallisuuden esteitä lapsen harrastamiselle	Lasten ja perheiden osallisuuden lisäämistä ja tukemista mahdollistavat tekijät
<ul style="list-style-type: none"> • Ajanpuute • Vuorotyö • Opiskelu • Monilapsisuus • Heikko taloudellinen tilanne • Vanhempien voimavarat vaikuttavat lapsen osallisuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lasten mielipiteiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa • Vanhempien/hoitajien oman osallisuuden lisääminen toiminnan suunnittelussa • Harrastusten linkittäminen päiväkotia ja koulupäivien yhteyteen • Hyvien ohjaajien löytäminen • Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä • Tiedottaminen ja markkinointi • Taloudellisten esteiden poistaminen -> yhtenä vaihtoehtona maksuttomuus • Visuaalisen materiaalin käyttö ohjauksessa yli kielirajojen • Tilojen tehokkaampi käyttö päiväkodeissa, kouluissa ja kunnan liikuntapaikoissa

Taulukko 2. Osallisuuden esteet ja mahdollisuudet.

Tutkimuksessa Vulnerability of families with children: Major risks, future challenges and policy recommendations käy ilmi, että haavoittuvimmassa riskiryhmässä ovat monilapsiset perheet ja yksinhuoltajat, joilla on puutteita materiaalisten asioiden, sosiaalisten tekijöiden ja emotionaalisten tarpeiden osalta. Haavoittuvaisuuteen vaikuttavia tekijöitä olivat 1. ekonomiset vaikeudet (köyhyys, matala elintaso, asumiseen liittyvät ongelmat), 2. syrjäytyminen (rajoitetut riskit käyttää palveluja: kaupat, koulut, kirjastot, terveydenhuollon palvelut), 3. sosiaalisen tuen puute, tässä kohden viitaten käytännön apuun kuten myös emotionaaliseen tukeen (ei sosiaalisia suhteita, perhettä, ystäviä, naapureita, työtovereita), 4. leimautuminen (stereotypian uhriksi joutuminen, aliarvostus, epäkunnioittavan käytöksen kohtaaminen joutuen kuulumisesta johonkin sosiaaliseen tai etniseen ryhmään), 5. terveysongelmat (haittoja

johtuen huonosta mielenterveydestä, fyysinen terveys tai rajoitteet), 6. väkivallan tai rikoksen uhriksi joutuminen esimerkiksi omassa perheessä. (Mynarska, Riederer, Jaschinski, Krivaneck, Neyer & Olah 2015, 24 - 66.) Opinnäytetyön viitekehyksessä, aiemmissa tutkimuksissa ja tutkimustuloksissa on nostettu esiin seikkoja, jotka osoittavat, että sosioekonominen tausta vaikuttaa lapsen osallisuuteen yhteiskunnassa ja liikuntamahdollisuuksiin.

10 Pohdinta

Tätä työtä tehdessäni ja tulevaisuuteen katsoessani on huomioitava, että jokaisella toimijalla on omat intressit tehdä työtä, kuten myös jokaisella yksilöllä näkökulma, josta osallisuutta lähestytään. Erilaisilla ryhmillä on omat motiivit ja tavoitteet tehdä työtä kolmannella sektorilla. Puhuttaessa liikunnasta ja lapsista on monta erilaista näkökulmaa siihen, mitä ajatellaan lasten liikunnasta ja mitä lapsi tarvitsee sekä millainen lapsi ylipäätään on. Historian saatossa lapsikäsitteet omassa kulttuurissamme ovat muuttuneet ja tällä hetkellä esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja häntä kunnioitetaan. Lasta osallistetaan sen sijaan, että häntä pyritään ohjaamaan ylhäältä alaspäin. Se, miten urheilupiireissä kohdataan lapsi, kohdellaan lasta ja nähdään lapsi, ei oman näkemykseni mukaan kohtaa vielä ainakaan kaikilta osin näitä tapoja, tavoitteita ja menetelmiä, joita lasten kanssa jokapäiväisesti ammatikseen työskentelevät kohdistavat lapsiin ja toteuttavat lasten kanssa toimiessaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa. Ymmärrystä ja osaamista puuttuu varmasti myös paljolti tiedon puutteen vuoksi.

Pedagoginen osaaminen tulisi myös olla osa toimintaa ja sen toteutusta, tästä toki vastuussa ovat erilaisten seurojen, yhdistysten ja kuntien vastuuhenkilöt sekä erilaisissa hallituksissa tehtävät linjaukset, joiden päätökset ohjaavat ruohonjuuritason toimintaa. Sosiaali-, kasvatusta- ja liikunta-alalla toimii hyvin paljon vapaaehtoistyöntekijöitä ja he ovat merkittävä voimavara kyseisille aloille. Tässä kohden on hyvä nostaa esille se, minkä verran vapaaehtoisilta voidaan vaatia alalle soveltuvaa koulutusta.

Liikuntalaki (309/2015) uudistettiin ja se astui voimaan 1.5.2015. Uudistamisen yhteydessä kunnille kirjattiin velvoite kuulla kuntalaisia merkittävässä liikuntaa koskevissa päätöksissä sekä arvioida kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta. Nämä molemmat tehtävät ovat edellytyksiä sille, että kunnallista liikuntatoimintaa kehitetään nykytarpeita vastaavaksi. Pohjoismaisessa vertailussa varsinainen liikuntalaki löytyy vain Suomesta. Ruotsilla ja Norjalla ei sellaista varsinaisesti ole ja Tanskassa liikuntalaki koskee vain huippu-urheilua. (Lallukka 2014, 20.) Viime hallituskausina lasten ja nuorten liikunta on kuulunut liikuntapolitiikan keskiöön ja siihen on kohdistettu resursseja merkittävästi. Tutkittua tietoa aiheesta on paljon ja liikuntatieteellisen seuran systemaattinen tutkimuskatsaus osoittaa, että 2000-luvulla aiheesta on tehty 69 väitöskirjatutkimusta, 89 kansallista ja 189 kansainvälisesti vertaisarvioitua tiedeartikkelia. (Kokko & Hämylä 2015, 5.)

Yhteiskunnassamme on lakeja, jotka itsessään jo velvoittavat erilaisiin toimiin, mutta miten osallisuus asiakkaan näkökulmasta toteutuu on eri asia. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016) Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen - työryhmäraportissa esitetään, että pienituloisia lapsiperheitä tulisi tukea kohdentamalla harrastuskuluihin toimeentulotuessa valtakunnallisesti yhdenmukaisella periaatteella. Kuntien tulisi tarjota nimellisiä tai maksuttomia perusliikuntapaikkoja sekä tehostaa tilojen käyttöä. Tietyn ikäisten matkustamista rajoittaa ja lajiliittojen kilpailujärjestelmiä turnausmuotoisiksi. Licenssejä tulisi kehittää myös monilajisuutta tukevaksi.

Harrastustakuusta totta -työryhmä (2017) toteaa, että vähävaraisten perheiden harrastus mahdollisuuksia tukemaan tulisi kiinnittää huomiota valtionavustusten jaossa ja perheitä tuettaessa. Kunnissa ja järjestöissä tulisi löytää ratkaisuja harrastusvälineiden yhteisössä lainaamisessa. Kaikkien harrastamista tulisi auttaa pienituloisten perheiden toimeentulotukea maksaessa huomioiden harrastekulut. Käytännön kokemuksesta käsin voin todeta, että kaikissa kouluissa liikuntavälineitä ei ole mahdollista tällä hetkellä käyttää yhteistyössä koulun ja kolmannen sektorin kanssa, ohjatun toiminnan tapahtuessa koulun tiloissa.

Lakien sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ohjeistuksen nojalla kolmas sektori voisi omalla osaamisellaan ja vahvuuksillaan entistä enemmän olla mukana tukemassa liikunnan avulla syrjäytymisen ennaltaehkäisyä, osallisuutta ja hyvinvointia sellaisilla osa-aleilla, joilla on palveluaukkoja. Yksi palveluaukkojen täyttäjä liikuntaa työvälineenä käyttäen on Icehearts ry, joka omalla erityisosaamisellaan on perheiden tukena erilaisissa verkostoissa ja kulkee pitkäjänteisesti lasten ja perheiden rinnalla. Heidän toimintansa tukee ja pitää lasten ja perheiden kontakteja yllä erilaisiin toimijoihin. Toisinaan tarvitaan heikompien puolesta puhujia palveluaukkoihin ja ihmisiä, jotka osaavat puhua ns. ammattikieltä sekä tuntevat järjestelmän, jotta tuen voi ylipäänsä saada asiakkaalle.

Lainsäädännöllisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen on mahdollisuus liikunnan avulla. Kuntalaissa (410/2015) kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan. Liikunta toimii hyvinvointipolitiikan välineenä ja sillä on merkitystä kuntalaisten terveyden kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriön (2013) visiona on, että vuoteen 2020 mennessä suomalaiset istuvat vähemmän ja liikkuvat enemmän.

Kunnat ovat keskeisessä roolissa, kun puhutaan yhteistyön tekemisestä ja erilaisista hankkeista, joita voidaan toteuttaa eri toimijoiden välillä. Vaikka liikunta ei ole varsinainen peruspalvelu, niin kunnilla on veloitteita järjestää lakisääteisiä peruspalveluja, joihin myös liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen kuuluu.

Jokainen toimija itse päättää, millaisia linjauksia halutaan toteuttaa, miten lapsia kohdataan ja kohdellaan palveluja suunniteltaessa. Yhdistys- ja järjestötoiminta on myös samaan aikaan liikunta- ja kulttuuritoiminnan rinnalla asiakaspalvelua. Asiakkaiden tarpeita, palautetta ja mielipiteitä ei tulisi vähätellä eikä sivuuttaa. Toki jokaisen yksilön omaa tahtoa ei voida käytännössä aina toteuttaa, mutta tutkitun tiedon nojalla, päätöksiä tulisi tehdä enemmistöä palvelevaksi ja pohtia voidaanko marginaaliryhmien tukemiseksi kehittää omia palveluja tai harrasteryhmiä, joihin heidän on ylipäänsä mahdollista osallistua tai sitoutua. Hyvän tavan mukaista olisikin kysyä asiakkailta demokraattisesti, mitä he toivovat ja kehittää toimintaa sen mukaisesti.

Ammatillisen koulutuksen saaneita osaajia tarvitaan käytännön kokemuksen rinnalle, jotta toiminnalle saadaan luotua kunnolliset rakenteet ja toimivia toimintamalleja. Toiminta voi olla laadukasta ilman korkeakoulutettuja tekijöitä, mutta uskallan väittää, että alalla koulutuksen saaneet henkilöt kykenet antamaan toimintaan osaamistaan kehittämis-, asiakkuus- ja tietotaito näkökulmasta. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon visuaalisten kuvakorttien käyttö ohjaus- ja opetustilanteissa. Niitä voitaisiin luoda ja kehittämään palvelemaan kohdennetusti omia erillisiä ohjattavia ryhmiä. Toisena esimerkkinä on erilaisten tulkkipalveluiden kohdennettu käyttö ja hyödyntäminen harrastuspiireissä.

Yhtenä esteenä lasten ja nuorten liikunnan kautta tehtävään syrjäytymistä ja terveyttä edistävään työhön näen organisaatioiden välisen yhteistyökyvyttömyyden ja ymmärtämättömyyden. Hallitustason linjaukset edellyttävät kuntien tekevän kulttuuri- ja harrastetilojen joustavaa ja tehokkaampaa käyttöä organisaatioiden välillä ja yhteistyön lisäämistä lasten sekä nuorten hyväksi. Osa toimijoista kolmannella sektorilla ja kaupunkien toimijoista mukaan lukien liikuntatoimissa, haraa vastaan siitäkin huolimatta, että tiloja seisoo tyhjiillään, vaikka verojenmaksajien rahoista on kyse loppujen lopuksi. Yhteiskunnassamme rakenteet ja byrokratia ovat luoneet esteitä perheiden materiaalsen hyvinvoinnin tielle, jos tarkastellaan, kuinka moni liikuntatila ja välineet voitaisiin tehokkaammin käyttää.

Isomman kuvan hahmottaminen ja yhteistyön tekeminen saattaa toki olla haasteellista ja pelottavaa, jos ei tiedetä, mitä ollaan tekemässä ja miksi. Oman organisaation uudistuksen ja muutoksen tarve saattaa pelottaa myös, jos oma osaaminen ei ole riittävää. Tänä päivänä erilaiset organisaatiot ovat monelta eri suunnalta tulevien velvoitteiden ja tavoitteiden keskellä velvollisia pysymään jatkuvan muutoksen ja niihin liittyvien lakien perässä ja tämä on nimenomaan se kohta, johon tarvitaan tukea palveluntarjoajan näkökulmasta. Muutosjohtaminen on haastavaa ja vaatii eritasoilla tapahtuvien samanaikaisten muutosten läpiviemiseksi hyvää viestintäosaamista. Tukea saa myös tutkitusta tiedosta, mutta osaavatko ihmiset poimia tutkitun tiedon joukosta tietoa, joka ei aina miellytä omaa agendaa. Minkkisen väitöskirja sai myös pohtimaan, millaisilla mittareilla mitataan lasten ja nuorten hyvinvointia ja, kenen nimiin sekä agendaan sopivaksi tutkimusta tehdään.

Aiheesta on myös kirjoittanut myös Anna-Liisa Keltikangas-Järvinen lääkärilehden kolumnissaan Kenen tutkimukset kivoimpia (9.2.2018) hienosti siitä, miten päättäjillä ja tutkijoilla on erilainen käsitys tieteestä. Tutkijalle tutkimus on monien eri tutkimusten summa siitä, mikä käsitys tiedemaailmassa jostakin asiasta vallitsee, kun puolestaan päättäjälle tutkimus saattaa olla yksi yksittäinen artikkeli, joka sopii hänen omaan agendaansa ja hän sitoutuu omalla persoonallaan artikkelin sanomaan, joka tukee hänen omaa käsitystään. KeltiKangas-Järvinen toteaa, että näkemyserojen vuoksi tutkijan ja päättäjän maailmat eivät aina kohtaa, eikä päästä sisään toisen maailmaan. Tästä aivan samasta asiasta on kyse myös kolmannen sektorin toimijoilla ja päättäjillä. Surukseni olen kuitenkin tullut siihen tulokseen, että tämä kaikki osaamattomuus ja ymmärtämättömyys on pois lapsilta ja nuorilta. Koen, että koulutus ja laajempi perehtyminen lisäävät osaamista ja antaa ymmärrystä juuri tähän asiaan.

Vaikka tutkimustulokset eivät aina olisikaan mieleisiä tai asiakkaiden toivoma kehityssuuntaa toimintaa kohtaan, jonkin yksittäisen päättäjän omaa näkemystä, niin asiakkailta tullutta palautetta tulisi vahvasti ja vastuullisesti ottaa huomioon toiminnan kehittämisessä ja toteutuksessa asiakkaiden parhaaksi.

Kari Uusikylän (2017) mukaan kenttien laidoilla on liikaa aikuisia, jotka eivät ymmärrä lapsen psyykettä ja vaativat liikaa liian varhain. Kun lapsi saa vielä päälle mahdolliset epäonnistumiset, haukut ja moitteet, niin se on iso karhunpalvelus lapselle. Hänen mielestään lasten kanssa toimiessa tulisi omata ihmissuhdetaitoja. Uusikylä kehottaa kokeilemaan eri lajeja rinnakkain ja harrastamaan monipuolisesti. Uusikylän mielestä nykyvalmentajat saattavat kauhistella tällaista toimintaa. (Uusikylä 2017, artikkeli)

Tällaista ajattelua tarvittaisiin aina, kun lapsi ja nuori kohdataan, on ympäristö, minkä tahansa tahon toteuttamaa toimintaa, joka kohdistuu lapsiin ja nuoriin. Ymmärrys lisääntyy myös kokemuksen ja koulutuksen myötä. Miten voidaan kehittää toimintaa lasten ja nuorten parhaaksi, jos ei edes ymmärretä, millaisia ominaispiirteitä kullakin kehityskaudella on? Kehityskausien ymmärtäminen toisi yhden työkalun lisää aikuiselle toimia kohderyhmän kanssa. Tutkimusta tehdessä ja sen loppumainingeissa koen vahvuudeksi sen, että erilaisista koulustaustoista olevat ihmiset kykenevät jakamaan tietoa ja osaamista keskenään sekä käymään dialogia, joka on loppujen lopuksi asiakkaan parhaaksi. Jatkuvasti tarvitaan taitoa ja kykyä reflektoida omaa toimintaa sekä käydä samanaikaisesti dialogia asiakkaiden kanssa, jotta kyetään ”pysymään kärryillä” siitä, missä, miten ja ketä ollaan kohtaamassa. Osallisuutta voidaan vahvistaa poistamalla esteitä, mutta ketään ei voida pakottaa osalliseksi mihinkään.

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus on kasvanut Suomessa nopeasti viime vuosina, ja heidän taustansa ovat hyvin monimuotoisia. Suomessa syntyneet toisen maahanmuuttajasukupolven lapset ja nuoret voivat tarvita tukea kantaväestön kielen opetteluun ja kasvuympäristöönsä sopeutumiseen. Suomessa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tervey-

destä ja hyvinvoinnista on toistaiseksi hyvin vähän tietoa, koska terveyspuolen valtakunnallisissa rekistereissä ei ole tietoa äidinkielestä, syntymämaasta tai etnisestä taustasta. (Reivinen 2013, 226 - 227.)

Viime hallituskausina lasten ja nuorten liikunta on kuulunut liikuntapolitiikan keskiöön ja siihen on kohdistettu resursseja merkittävästi. Tutkittua tietoa aiheesta on paljon, mutta siitä huolimatta päätöksentekoa on haitannut puutteellinen valtakunnantasolle yltävä seurantatieto lasten ja nuorten liikunnan tilasta. Liikuntatieteellisen seuran systemaattinen tutkimuskatsaus osoittaa, että 2000-luvulla aiheesta on tehty 69 väitöskirjatutkimusta, 89 kansallista ja 189 kansainvälisesti vertaisarvioitua tiedeartikkelia. (Kokko & Hämylä 2015, 5.) Tässä olisikin hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Valtioneuvoston eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän (2018) loppuraportissa todetaan, että toimintakulttuuria tulee muuttaa sellaiseksi, joka lähtee lapsen ja nuoren tarpeista, kehitysvaiheen ja elämäntilanteen ymmärryksestä, rinnalla tulisi olla kanssakulkija, joka osaisi joustavasti toimia moniammatillisissa tiimeissä yli hallintorajojen. Pohdittavaksi jää, kuka tämä kanssakulkijalapsen elämässä olisi ja minkä hallinnon alainen.

Lähteet

Painetut

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Ensimmäisen painoksen muuttumaton lisäpainos. Juva: WSOY graaffiset laitokset.

Eräsaari, R. 2005. Inkluisio, ekskluisio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. Kiistakysymysten kartoitusta. Janus 3:2005, 252-267.

Heino, T., Sylvi, H., Ikäheimo, S., Kuronen, M., Raja, R. 2016. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Tampere: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Hirsjärvi S., Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 15-16. Painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Huotari, T., Pyykkönen, M. & Pättiniemi, P. 2008. Sosiaalisen ja taloudellisen välimaastossa. Tutkimusnäkökulmia suomalaiseen sosiaaliseen yritykseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudemus.

Joronen, T. 2005. Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Yliopistopaino: Helsinki.

Jäppinen M., Metteri A., Ranta-Tykkö S., Rauhala P-L (toim.). 2016. Kansainvälinen sosiaalityö. United Press Global. Tallinna.

Kokko, S., Hämylä, R. (toim.) 2015. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Liitututkimuksen tuloksia 2014. Valtioneuvoston julkaisuja 2015:2.

Kokko, S., Martin, L. (toim.) 2018. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvostonjulkaisuja 2019:1.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vantaa: Hansaprint Oy.

Lallukka K. 2014. Lasten ja nuorten oikeudet liikunnassa ja urheilussa. Opetus- ja kulttuuri-ministeriö. Liikunnan ja kansanterveydenjulkaisuja 284. Jyväskylä: Likes.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S.(toim.). 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy.

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pehkonen, A. 2004. Kylä kutsuu...Tutkimus tulomuuttoprosenteista maaseudulle. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 12.11.2016

Pirnes, E., Tiihonen, A. 2010. Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulkintoja. Kasvatus & Aika 2010:4 (2), 203-235

Pohjola, A., Kairala, M., Lyly, H., Niskala, A.(toim.). 2017. Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden ja osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa. Tampere: Vastapaino.

Raninen, A., Raninen, T., Toni, I. & Tornaesus, G. 2008. Mathildan muodonmuutos. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Rantanen, T. & Toikko, T. 2006. Käytäntötutkimuksesta kansalaislähtöiseen kehittämiseen. Janus vol. 14 (4) 2006, 403-410.

Reivinen, J., Vähäkylä, L.(toim.). 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja OU

Rintala P, Huovinen T & Niemelä S. 2012. Soveltava liikunta. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 168.

Rouvinen, W., Aalto-Kallio, P., Koskinen, M., Ollonqvist, P. & Nikula, T. 2011. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa: P. Rouvinen, Wilenius, P. Koskinen, Ollonqvist(toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjinä. Helsinki: Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/11. Helsinki: Trio Offset.

Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P., Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Saarinen, E. 2009. Avoimesti yhdessä asiakkaan kanssa. Tutkimusprofessori Tom Arnkilin haastattelu. Artikkelit Sosiaaliturva-lehdessä 2/09: Huoltaja-säätiö.

Santalahti, P., Marttunen, M. 2014. Lasten ja heidän vanhempiensa mielenterveys. Teoksessa Lammi- Taskula, J., Karvonen S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

STM (2001) Terveys 2015 -kansanterveysohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös. Sosiaali- ja terveysministeriö, Julkaisuja 2001:4.

Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Glan, V., Nuutinen, L., Myllylä, S., Pavelka, B., & Vetenranta, J., Vehkakoski, K., Lee, A. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998-2009. 2002. Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Opetus- ja kulttuuriministeriön veikkausvoittovaroista kustantama julkaisu: Kopijyvä Oy.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.3.2018.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Toikko, T. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen Aikakauskirja 3/2006.

Toikko, T., Rantanen, T. 2009. 3 korjattu painos. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11., uudistettu laitos. Vantaa: Hansaprint Oy

Vanttajana, M., Tähtinen, J., Zacheus, T., Koski, P. 2017. Liikkumattomuuden jäljillä. Pitkittäistutkimus vähän liikuntaa harrastavien nuorten liikuntasuhteesta ja liikunta-aktiivisuuden muutoksista. Helsinki: Unigrafia.

Viirkorpi, P. 1992. Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos...asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Vilkama, K., Lönnqvist, H., Välimäki- Laurson, J., Tuomi, M. 2014 Erileistuva pääkaupunkiseutu: sosieekonomiset erot alueittain 2002-2012. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuden yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 23.4.2018.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sähköiset

Aira, T., Hämylä, R., Kannas, L., Aula, M-K., Aula, Harju-Kivinen, R. 2014. Lastenhyvinvointin tila kansallisten indikaattorien kuvaamana. Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisu 2014:4. Viitattu 21.3.2018. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/lasten_hyvinvoinnin_tila.pdf

Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti. 2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2018. Luettu 19.11.2018.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160706/01_2018_Eriarvoisuutta%20kasittelevan%20tryn%20loppuraportti_kansilla_nettil.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen, P. & Sarvimäki P. (toim.) 2005. Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 toimenpideohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2005:13. Luettu 27.2.2017.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72019/julkaisu_2005_13_sosiaalityo_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

365/1995 Kuntalaki.

410/2015 Kuntalaki.

(390/2015) Liikuntalaki. Viitattu 25.4.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli. Lapsen sosioemotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Suomen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Muutosta liikkeelle. Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu

2013:10. Viitattu 1.12.2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69937/URN_ISBN_978-952-00-3412-2_korj.pdf?sequence=1.

Mynarska, M., Riedere, B., Jaschinski, I., Krivanek, D., Olah, L. 2015. Vulnerability of families with children: Major risks, future challenges and policy recommendations. Changing families and sustainable societies:

Policy contexts and diversity over the life course and across generations 2015: 49. A project funded by European Union's Seventh Framework Programme under grant agreement no.

320116. Viitattu 9.12.2017. <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2015/11/WP49MynarskaEtAl2015.pdf>

Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. 2016:17. Viitattu

8.8.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän raportti. Viitattu 23.1.2018.

https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Jokaiselle+lapselle+ja+nuorelle+mahdollisuus+mieleiseen+harrastukseen_raportti.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaisuja 2016:19. Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa -painopisteenä harrastamisen hinta. Luettu 23.9.2017.

<http://webdynasty.jns.fi/djulkaisu/kokous/20161062-13-1.PDF>

Valtioneuvosto. Harrastustakuusta totta-työryhmä. 2017. Tiedote. Viitattu 28.10.2017.

http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harrastustakuusta-totta-tyoryhmalta-keinot-mahdollistaa-jokaiselle-lapselle-ja-nuorelle-harrastus?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=1410845

Valtioneuvoston periaatepäätös. Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2001:4. Luettu 26.3.2018.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70092/terveys2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vantaan kaupunki. Tietoja Hakunilan suuralueesta. Viitattu

15.9.2018. [https://www.google.com/search?client=firefox-](https://www.google.com/search?client=firefox-b&ei=SNW9W9SQG8ilsgGXpK4DA&q=tietoja+hakunilan+suuralueelta&aq=tietoja+hakunilan+suuralueelta&gs_l=psy-)

[b&ei=SNW9W9SQG8ilsgGXpK4DA&q=tietoja+hakunilan+suuralueelta&aq=tietoja+hakunilan+suuralueelta&gs_l=psy-](https://www.google.com/search?client=firefox-b&ei=SNW9W9SQG8ilsgGXpK4DA&q=tietoja+hakunilan+suuralueelta&aq=tietoja+hakunilan+suuralueelta&gs_l=psy-)

ab.3..35i39k1.7648.10104.0.10448.10.10.0.0.0.0.142.577.7j1.8.0....0...1c.1.64.psy-
ab..2.8.576...33i160k1.0.-ct3TZ7owBg

1301/ 2014 Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 26.8.2017
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Malliterveyserojen syntymisestä. Luettu 20.4.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>

YK:n lasten oikeuksien yleissopimus 2.9.1990. Viitattu 30.6.2017.
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus>.

Uusikylä, Kari (2017). Yle uutiset. 1.9.2017. Antti Haavisto artikkeli; "Monilahjakuus polte-
taan loppuun aivan liian aikaisin"- Professori Kari Uusikylä ruuskii nykyisiä valmennus- ja kas-
vatusmetodeja. <https://yle.fi/uutiset/3-9808546>

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Lasten kysymykset:

Miten lapset kokevat toiminnan mielekkyyden? (Nämä kysymykset tähtäävät toiminnan kehittämiseen ohjaamisen osalta ja toimivat ns. lämmittelykysymyksinä)

- Miksi haluat harrastaa ja mitä hyötyä on harrastuksesta? (Minkä asioiden takia haluat käydä harrastuksessa? lisäkysymys, jos edelliseen on vaikea vastata)
- Minkälaisia asioita haluaisit erityisesti tehdä harrastusryhmässäsi? Mistä pidät eniten (voi mainita useampiakin asioita)?
- Mitkä asiat eivät ole mieluisia harrastuksessa?

Miten lapset kokevat 1.) fyysisen, 2.) psyykkisen, 3.) sosiaalisen ja 4.) materiaalsen ulottuvuuden harrastustoiminnassa?

1. Fyysinen ulottuvuus

- Millaista on harrastusryhmäsi toiminta? (Onko harrastusryhmän toiminta riittävän monipuolista ja kehittävää? Lisäkysymys, jos edelliseen on vaikea vastata)
- Tuleeko harrastaessa hiki?
- Ovatko tunnit liian raskaita?

2. Psyykkinen ulottuvuus

- Millainen yhteishenki harrastusryhmässäsi on?
- Millaista/Onko harrastuksessa kiva käydä? Millainen ilmapiiri on ryhmässä?
- Miten harrastaminen vaikuttaa mielialaasi?
- Millainen olo harrastamisesta tulee?

3. Sosiaalinen ulottuvuus

- Onko sinulla harrastusryhmässä kavereita?
- Tunnetko harrastusryhmäsi lapset nimeltä?
- Tapaatko harrastusryhmän lapsia muualla kuin harrastuksissa?

4. Materiaalinen ulottuvuus

- Onko harrastusryhmässä käytössä harrastamiseen sopivat välineet?
- Onko sinulla käytössäsi harrastamiseen sopivat välineet?
- Miten kuljet harrastukseen?
- Pääsetkö tulemaan harrastuksiin silloin, kun haluat? Jos et pääse, niin miksi?
- Onko jokin harrastus, jota haluaisit harrastaa, mutta et voi? Jos on niin mikä? Osaatko kertoa mistä tämä johtuu?

Vanhempien ja huoltajien kysymykset:

Miten 5-10-vuotiaiden lasten, vanhemmat/huoltajat kokevat liikuntaharrastuksen tukevan lapsen osallisuutta ja hyvinvointia?

Miten harrastuksen keskeisimmät hyödyt ilmenevät perheissä?

1. Fyysinen ulottuvuus

- Miten harrastaminen on vaikuttanut lapsesi fyysiseen hyvinvointiin?

2. Psyykkinen ulottuvuus

- Miten harrastus vaikuttaa lapsesi henkiseen hyvinvointiin? Miten lapsenne harrastaminen on vaikuttanut perheeseen?
- Miten lapsen harrastaminen kuormittaa perhettänne?
- Millaisia mahdollisia haasteita näette lapsenne harrastamiselle? Jos on, niin mitä?

- Miten harrastaminen on mielestänne vaikuttanut lapseen?

3. Sosiaalinen ulottuvuus

- Miten harrastaminen vaikuttaa lapsesi sosiaalisiin taitoihin?
- Miten lapsesi on sopeutunut ryhmään?
- Onko lapsesi vapaa-ajalla ryhmän muiden lasten kanssa? Tuleeko lapsesi mielellään toimintaan mukaan? Jos ei, niin mitkä tekijät siihen vaikuttavat? Ovatko perheenne muuta jäsenet saaneet harrastuksen kautta uusia tuttavuuksia tai ystäviä?

4. Materiaalinen ulottuvuus

- Onko ryhmässä riittävät liikuntavälineet harrastamiseen?
- Onko teillä omia välineitä riittävästi harrastamiseen? Jos ei, niin mitä?
- Millaisia toiveita vanhemmilla on liikuntaan liittyvien tukipalveluiden ja toimintamme kehittämisen osalta?

Toiminnan kehittämistä arvioivat kysymykset

A. Miten toimintaa tulisi kehittää? Lapsen näkökulmasta? Perheen näkökulmasta?

Mitä odotuksia sinulla on toiminnan suhteen?

Miten koet pystyväsi puhumaan lapsesi asioista ohjaaville aikuisille?

B. Ovatko matalan kynnyksen harrastukset helppo löytää? Mistä olette saaneet tiedon harrastuksista? Mistä haluaisitte saada tietoa harrastuksista? Millaisia lajeja toivoisit olevan tarjolla matalan kynnyksen harrastuksissa?

Ohjaajien kysymykset:

Miten ohjaajat näkevät harrastustoiminnan neljä hyvinvoinnin ulottuvuutta ja kuinka he kokevat voivansa kehittää toimintaa tukemaan lapsiperheiden tarpeita?

1. Fyysinen ulottuvuus

- Miten harrastaminen vaikuttaa lasten fyysiseen kuntoon?
- Oletko havainnut lapsilla joitain harrastamista haittaavia fyysisiä tekijöitä? Jos olet, niin millaisia?

2. Psykkinen ulottuvuus

- Miten harrastaminen vaikuttaa lapsen henkiseen hyvinvointiin? Mitä hyötyä harrastamisesta on perheille?

3. Sosiaalinen ulottuvuus

- Miten lapset toimivat vuorovaikutuksessa keskenään? Jääkö joku lapsi ryhmän ulkopuolelle?

4. Materiaalinen ulottuvuus

- Oletko havainnut joitakin esteitä harrastamiselle, jotka johtuvat jonkin urheiluvälineen puuttumisesta?
- Miten kuvailisit ryhmään osallistuvien lasten harrastamisen välineitä?
- Onko harrastusryhmässä riittävästi ja riittävän monipuolisesti välineitä toiminnan toteuttamiseen?
- Miten kehittäisit mahdollisten materialististen esteiden poistamista?
- Miten lasten ja perheiden osallisuutta voidaan tukea ohjaustoiminnan kautta?

Ohjaajien osallisuutta kartoittavat kysymykset

A. Mitä osallisuus mielestäsi on?

Mitä osallisuus on kerho-/seuratoiminnassa?

B. Mitä hyötyä osallisuudesta on lapsille?

C. Mitä hyötyä osallisuudesta on lasten perheille?

D. Miten lasten ja perheiden osallisuutta voidaan edistää harrastustoiminnassa?

Miten perheet ja lapset saadaan sitoutumaan toimintaan?

Millä tavoin lasten hyvinvointia voidaan kehittää verkostoissa?

E. Onko ryhmien ohjaamisessa joitakin haasteita? Jos on, niin mitä?

Liite 2. Teoriaohjaava analyysi

Alkuperäisilmaisu	Teemat ja teoria, johon peilataan vastauksia
<ul style="list-style-type: none"> • oppis erilaisia motorisia taitoja, hallitsemaan omaa kehoa, josta on hyötyä kaikissa harrastuksissa. • X oli motorisia ongelmia ja sehä kehittyi valtavasti jo syksyn ajan, toki yksi syy oli, että käytiin täällä, mutta kaikki muukin liikunta mitä siihen piti ottaa lisäksi. Mut et voi paljon paremmin fyysisesti, ku mootoriikka kehittyi, niin suoriutuu semmosista normaaleista jutuista niin ku rappusten kävely paljon paremmin. • Positiivisesti sekin, ssinä niinku X kehittyi ja kehittyi koko ajan, ni helpottaaahan se meidänkin tilannetta. 	<p>Fyysinen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terveys, sairauden poissaolo, fyysinen toimintakyky. Kestävyys, motoriset taidot, kunnon ylläpito
<ul style="list-style-type: none"> • huomaa, että vanhempi on yhtä innoissaan tekemässä ja kokeilemassa asioita ja se luo ja vahvistaa vanhemman ja lapsen sidettä. • Kun on nähnyt lapsessa millon lapsi uskaltaa tehdä jotain ja kokee itsensä hyväksi ja onnistuu asioissa. • hän nautti vaik aluks hän oli tosi väsynyt niistä harkoista, koska ei ollut tottunut semmoseen • siinä keskitytään lapseen ja lapsi huoma, että vanhempi on yhtä innoissaan tekemässä ja kokeilemassa asioita ja se luo ja vahvistaa vanhemman ja lapsen sidettä. • kyllä se väkisinkin tulee, kun siinä suomea puhutaan ja kuulee suomen ja siellä tulee monia uusia sanoja, mitä x kysy mitä tarkoittaa esim. maali? Sieltä se kehittyi se kielitaito. • Se on virkeempi, jos sen voi sanoa niin. • Itsetunnon kehittymiseen, hän päässyt toteuttamaan ja kehittämän itseään. Saa kokemuksia, että hän on riittävän hyvä. 	<p>Psyykkinen</p> <ul style="list-style-type: none"> • emotionaalinen ja kognitiivinen. Tunne, oppiminen, ajattelu, kieli
<ul style="list-style-type: none"> • Harrastuksen vaikutus sosiaaliin taitoihin, kyl mä koen, koska se joutuu isossa ryhmässä ottamaan huomioon muita harrastajia • siitä on ollut pelkkää hyvää (kytystäessä harrastuksen vaikutuksesta lapsen sosiaaliin taitoihin) • saa kavereita, sitte saa sosiaalia kanssa käymisii, oppii toimi- 	<p>Sosiaalinen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutussuhteet. Sosiaaliset suhteet lasten, lapsen ja vanhemman sekä perheiden välillä

<p>maan ryhmässä ja huomioimaan kaveria ja hyviä puolia sen myötä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • perheet saa toistaan tukea ja ystävyyttä ja sitte se on yhteistä tekemistä • Toinen lapsi on saanut uusia ystäviä ja mäki tutustuin muutamiin vanhempiin. • Tulee mielellään toimintaan mukaan ja koko perhe on saanut tuttavuuksia ja ystäviä harrastuksen myötä. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Harrastamista kuormittaa taloudellinen puoli, olisi kiva järjestää enemmänkin. • Kaikki pallot ja tommoset mitä ei oo just, niin kalliitta, mitä voi saada edullisesti, niin hommataan ja ostetaan monipuolisempia. • raha estää monipuolisen harrastamisen ja tällä hetkellä me ei olla molemmat vanhemmat töissä • sit on tietysti kaikki kausiliikuntavälineet sukset, ei raaski hommata, kun niitä tarvii vaan ehkä kerran vuodessa, me panostetaan niihin mitä tarvii useammin • Kyl se on jos molemmat vanhemmat on töissä. Ni joutuu miettiä kuka menee vai jätetäänkö väliin. 	<p>Materiaalinen</p> <ul style="list-style-type: none"> • taloudellinen tilanne, tavarat, asiat, aika